

Simárszki Ádám

Újjáéledő görögkatolikus ruszin identitás egy lokális közösségben

Miért maradt meg zárt közösségként Sajópálfala?

„Hagyományaink csak akkor maradhatnak meg, ha megéljük őket”

Sebő Ferenc

Bevezetés

Dolgozatom témájául a „Újjáéledő görögkatolikus ruszin identitás egy lokális közösségben” című témát választottam. Az identitás, vallási és etnikai dimenzióit, és a görögkatolikus szokásvilágot szülőhelyemen, Sajópálfalán tanulmányoztam. A téma azért is áll hozzám közel, mert gyermekkorom óta a településen élek és úgy érzem, hogy a kulturális antropológiaelemzési módszerei és fogalmi keretei alkalmasak a jelenség mélyebb társadalomtudományos elemzésére.

Számomra az identitás és a vallás kérdése azért is vizsgálatra érdemes, mert nagyon nehéz behatárolni, még egy ilyen lokális közösségben is. Változatossága és formagazdagsága a legkülönbélebb variációkat rejtheti magában, ugyanakkor egy bizonyos, csak erre a csoportra jellemző homogenizáció is elénk tárulhat. Ennek a kettősségnek a részletekbe menő tanulmányozására lesz szükségem. A feladat nem könnyű, mert tanúi lehetünk egy etnikai identitásvesztésnek, amely mellett viszont egy megerősödő vallási identitást találunk, amely a helyi kultúra szerves részét képezi.

Választásom egy olyan kistelepülésre esett, amely ugyan sok vonatkozásban hasonló a többi településhez, de mégis eltérő jellegzetességeket mutat. A lokális közösség ismertetésén keresztül egy olyan település kerül bemutatásra, mely a nyugati és keleti kereszténység ködös és bizonytalan, ellentmondásos határától nem messze, Magyarországon, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, Miskolctól 12 km-re északkeleti irányban

helyezkedik el. Ezen a területen a török idők utáni betelepedés során vallási átmeneti csoportok jelennek meg, és több településen is megjelenik az allochton¹ lakosság, melynek a beköltözés ténye elevenen az emlékezetében él. (Keményfi 2004:56–57) Ezenkívül vizsgált település a szokások és a vallás terén is eltér a környező falvaktól.

Sajópálfala a szomszédos településekkel szemben „etnikus közösséget” (Simon 2005:19) képez az identitás megnyilvánulásának főként *vallási szintjével*, valamint eltérő származástudatával, mivel a nyelv elveszett, a nemzeti hovatartozási tudat pedig magyarként realizálódik a lakosság nagy részénél. (vö. Keményfi 2002)

A vizsgált település részletekbe menő kutatásában segítségemre voltak adatközlőim: nagyszüleim, tanárain, a szomszédok, a polgármester, valamint a Sajópálfalai görögkatolikus parókus.

Mivel ennek a közösségnek én is szerves részét képezem, nehéz helyzetem adódik, mert a vizsgált közösséget belülről is ismerem és lehet, hogy a nekem természetesnek tűnő folyamatok másoknak, az olvasóknak nem teljesen érthetőek.

Vizsgálatom a XVII. században betelepülő allochton lakosság mindennapi interakciói során érzékelhető eltérő vallási identitásának bemutatására, valamint a felülről jövő intézkedések közösségre gyakorolt hatásainak vizsgálatára vállalkozik, különösképpen figyelembe véve a rendszerváltás utáni időszakot.

Az etnikai és vallási identitást csak együtt lehet vizsgálni, mert itt Sajópálfalán véleményem szerint egybeesik, de ez a lakosság tudatában sokféleképpen realizálódhat. Ez a későbbiekben részletesen ismertetésre kerül. Az erős vallási identitással, vagy ennek látszatával rendelkező településen élők elsősorban magyarnak vallják magukat, csupán 52 fő vallotta magát a magyar mellett ruszinak is, tehát az etnikai identitás nem jelentkezik számottevően a településen. (Fekete 2016) A görögkatolikus vallási identitás azonban töretlenül tűnik.

Hipotézisem: A sajópálfalai görögkatolikus egyház stratégiájában egyre jobban fellelhető a keleti elemek visszatanítása a közösség számára. Úgy vélem, egy újfajta ruszin görög-katolikus identitás van kialakulóban, mely

¹ „Allochtonnak tekinthetünk minden olyan szórványközösséget, amely kulturális emlékezetében, történeti narratíváiban még őrzi az eltérő etnikus és kulturális közegbe való telepítés vagy letelepülés tényét, körülményeit. Autochton ezzel szemben az a szórványközösség amely emlékezetében, identitásnarratíváiban az elsőbbség, törzsközség konstrukcióit forgalmazza:” (Ilyés 2005:145)

a múlt szokásvilágából táplálkozik és a visszatánított elemekkel együtt szinkrízist képez.

I. A kutatás során alkalmazott módszerek

A társadalmi környezet hatása és az elmúlt háromszáz év eseményei, valamint az etnikai különbözőség ismertetése elengedhetetlen a folyamatok megértéséhez.

A jelen helyzet kialakulásához ismernünk kell e nagyrészt görögkatolikus közösség életének minden fontos aspektusát, mely a kutatás szempontjából releváns. A vizsgálat tárgya nehezen megközelíthető. A módszer eredményessége érdekében az antropológiai megközelítéseket az antropológia társtudományainak bevonásával is vizsgálni kell.

Főként a pszichológia, a szociológia, valamint a történettudomány és a néprajztudomány segítségét szeretném igénybe venni, melyek révén átfogó képet lehet kapni a mai viszonyokról. Az interdiszciplináris megközelítési mód elengedhetetlen a vallás és az identitás kapcsolatának feltérképezésére.

A vizsgálat félig strukturált interjúk és strukturálatlan interjúk segítségével történik, ami néhány kérdésből és kötetlen beszélgetésekből tevődik össze, a problematikára fókuszálva. Vezérfonal interjú alkalmazását a következők miatt nem célszerű alkalmazni: ugyanis ennek azok a veszélyei, hogy az előzetes külső struktúrából adódóan nem juthatunk heurisztikus eredményekre, csak előzetes feltevéseink illusztrálására, és nem bizonyítására használjuk a szövegrészeket.

Interjúalanyaimat azon személyek közül válogattam, akik egy kivételével, a falu közigazgatási határán belül élnek. Az interjúk során *tizennégy személy* került megkérdezésre, ezáltal kapunk hiteles képet az itt zajló folyamatokról, és feltérképezhető a település struktúrájának funkcionálása. Minden korosztály képviselteti magát a választott személyek között, valamint a felekezeti megoszlásra is tekintettel voltam az interjúalanyok kiválasztása során. A két domináns felekezet, a görög és római katolikus egyház tagjai is képviseltetik magukat a megkérdezettek között. Valamint van olyan is, aki nem gyakorolja a vallását. Ennek pontos kimutatására a dolgozatban kerül sor. Fontosnak tartottam, hogy munkámban interjúrészleteket helyezzek el, amelyeket részletesen elemzek is.

A kutatás során mindig is meg kell állapítanunk azt, hogy a kutatott kultúra alanyai megértő létmódban vannak saját magukkal. A kultúra leghitelesebb képviselője az a kultúrában élő személy, aki az interjú során szöveget alkot a kultúráról a saját értelmezési keretein belül. A kutató ezt a szöveget interpretálja egyfajta megkettőződéssel, amelyben már a kutató értelmezése is benne van, egyfajta szinkretikus keverék szöveg keletkezik a kutatás során, amely megpróbál hiteles képet adni a folyamatokról. Munkám során elvégzendő kutatásaimat erre alapozom.

A tizennégy személyből három 85 év feletti, ők segítettek a legtöbbet a mai folyamatok megértésében, mert ők éltek már a szocializmus előtti időkben is, és nagyon jó rálátásuk van a folyamatokra mind a múltban, mind a jelen helyzetben, és a „tót” nyelvet is beszélik. Egy személy sajóvámosi, Arnótra ment férjhez, de az édesanyja Sajópálfaláról származik. Ezért három lokális közösséget is belülről lát. Erre azért volt szükség, hogy a település más településekhez fűződő kapcsolathálóit is vizsgálni tudjuk.

A lokális közösség jelentése: helyi, helyben lakó kisközösség, amelyet egyszerre tudunk egy mélyebb, behatóbb vizsgálat alá vonni. Ez Sajópálfalán még fellelhető. „Közismert jelenség, hogy a vallás a maga hagyományai révén egy etnikai közösség megtartó ereje lehet.” (Bartha 1984:99)

Ez azért is fontos, mert a környező falvakkal ellentétben itt még egy vallásilag és magatartás tekintetében is sokkal homogénebb összetételű csoporttal állunk szemben, melynek identitása eltér a környező települések lakosságának identitásától. Ennek elemzése elengedhetetlen a szakdolgozat készítése során. A közösség etnikai, kulturális jegyeinek néhány specifikumát, mint a környéken sajátos egységes csoportot szeretném elemezni.

A kutatás szempontjából lényeges a módszerek kombinációjának alkalmazása, a saját tapasztalatok és az interjúalanyok segítségével. Ezen kívül a történeti, történelmi háttér és a társadalmi emlékezet szakirodalmi alátámasztása képezi a szakdolgozat első részét. A szakirodalom összeválogatása úgy történt, hogy betekintést kapjunk a legrégebbi időktől mostanáig tartó folyamatokba, amelyek a mai társadalmi eseményekre is nagy hatással vannak.

Ahhoz, hogy ezeknek a folyamatoknak az alakulását Sajópálfalán bemutassam a legrégebbi szakirodalommal kellett kezdenem a település tanulmányozását. Mivel a legrégebbi szakirodalom Borovszki Samu Borsod vármegye története című munkája, ezért a vizsgált település kialakulásának történetét innen, valamint az Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon című könyvből ismerhetjük meg. Udvari István, Ruszinok a

XVIII. században című műve is nagy segítségemre szolgált a ruszinság történelmének részletes megismerésében. Hasznos volt a kutatás szempontjából Kisfalusi János Ünnepi népszokások a keleti egyházban című könyve, melyből a görögkatolikusság leginkább eltérő specifikus szokásaira is fény derült. De ennél sokkal több hasznos információval gazdagítottam Bartha Elek Görög katolikus ünnepeink szokásvilága című könyvéből, melynek segítségével sikerült összehasonlítani a vizsgált településen kialakult szokásvilágot a magyarországi görögkatolikusok szokásvilágával. A vallási terek szellemi öröksége is a sajpálfalai folyamatoknak különféle, több aspektusból való értelmezésére készített. Több angol nyelvű könyvet és internetes forrást is igénybe vettem a munkám során.

Ezt kiegészítettem az interjúalanyok elbeszélésével, valamint tanulmányokkal és cikkekkkel, amelyek a településről szólnak. Az identitásról szóló szakirodalom tanulmányozása is fontos példákkal szolgált számomra. Biczó Gábor Az idegen című könyve és Oláh Sándor Magyar görögkatolikus románok című tanulmánya is sok információval látott el abban a kérdésben, hogy az identitás elemei minek a mentén fejeződnek ki és milyen erővel bírnak a helyi lakosság számára. Egyáltalán honnan származnak?

Fridrich Barth nyomán nem szabad figyelmen kívül hagyni azt, hogy „Az etnicitás szempontjából azok a kulturális különbségek játszanak kiemelt szerepet, amelyekkel az illető csoport saját különállóságát jelzi”. (Barth 1996:1) Csepeli György könyvei is mind ismereteimet gazdagították.

Az identitás megnyilvánulásai a szokásokon, attitűdökön, konfliktusokon keresztül tehetők a vizsgálat tárgyává.

A szomszédos települések történetének tanulmányozása is fontos részleteket mutatott meg a vizsgálattal kapcsolatban. A környező falvakról írt szakirodalom is elemzésre került, amely részét képezi dolgozatomnak. Ezek alapján hasonlíthatjuk össze a folyamatok eltérő lokális alakulását, és a mikrokörnyezetek társadalmainak finom részleteibe is betekintést nyerhetünk.

Több tudományos szaklapot és publikációt, valamint doktori értekezéseket és tanulmányokat is elolvastam a témával kapcsolatosan.

Ezekon kívül a sajpálfalai könnyező kegykép történetéről írott dokumentumokat is figyelemmel kísértem, és megpróbáltam levonni saját következtetésemet is. A település történetét mindezidáig nem írta meg senki. Eddig egy-két szakdolgozat és tanulmány született, melyek főként a görögkatolikussággal és a könnyező kegykép történetével, valamint a

Sajópálfalai Irmologionnal² foglalkoztak. Ezekben nagyon fontos részletek jelennek meg számunkra a településről. Az irmologion tulajdonképpen egy énekeskönyv, amely a görög-katolikusság dallamvilágát tartalmazza. (Kárpáti 1984:171)

Ezek mellé saját tapasztalataimat is felsorakoztattam. Idős nagyszüleim történetei átszőtték gyermekkoromat és olyan információkkal láttak el, amelyek mind a mai napig nagy segítségemre vannak. A parókián elérhető anyakönyveket is tanulmányoztam, melyek a kutatás szempontjából elengedhetetlenek. Sajnos a források és a tények nem mindig fedik egymást, ezért a mélyreható vizsgálat elengedhetetlen, és nagyon sokat segít a tisztán látás érdekében a társadalmi emlékezet és a kategorizáció.

A dimenziók kombinációja komoly eredményekre vezethet. Ezután sokkal érzékenyebbé váltam a probléma megközelítése iránt. Saját kultúráim mintegy függönyként takart el fontos részleteket, de sikerült elvonatkoztatnom, és ezáltal feltárult előttem ezen kultúra mélystruktúrája. Születésem óta a településen élek, tehát részt veszek a közösség mindennapjaiban és a szent liturgiát is látogatom gyermekkorom óta. Antropológiai tanulmányaim nagy segítségemre voltak a problémák megértésében és ezért könnyebben átlátom a közösségben lejátszódó folyamatokat.

A jelen helyzet kialakulásához ismernünk kell azokat a társadalmi folyamatokat, amelyek a település életére hatással vannak.

Mi a célja a görögkatolikus egyháznak a keleti ruszin elemek visszatanításával? Hogyan realizálódik az identitástudat a közösség tagjai között? A házasság, a rokonsági kapcsolatok milyen döntésekben befolyásolják az egyént? Milyen szerepe van a görögkatolikus egyháznak az identitás építésében és milyen szerepe van az intézmények megszüntetésének (az új iskolaépület nem üzemel) ezen identitás leépülésében? Milyen stratégiákat alkalmaz az egyház annak érdekében, hogy fennmaradjon a közösség: megoldás lehet-e a keleti elemek visszaépítése az identitásba, amely megállíthatná a kedvezőtlen folyamatokat, amelyek elindultak Sajópálfalán. Hogyan fogadja a közösség ezt az egyházi elképzelést? Az eddigi törekvések célra vezetőek-e? A helyi lakosság vizsgálatával részletesebb kép rajzolódhat ki.

² „Kevesen tudják, hogy a magyarországi görögkatolikusság legrégebbi kottás énekeskönyve Sajópálfaláról származik, 1755-ös dátummal. Kézrel másolta azt Fekete (Fetko-Csarni) János kántor, Sajópálfalván.” (Bubnó 2016)

I.1. A kutatás koncepciója és az ehhez kapcsolódó fogalmak meghatározása

A fogalmi rend tisztázása érdekében a következő fogalmak is magyarázatra szorulnak: Főként az identitás³, valamint az ebből levezethető idegen etnikum⁴ és etnicitás, mint kategóriák fogalma. „Az identitás jelensége azon jelenségek közé tartozik, mely az egyik legfontosabb pszichikus közvetítő konstrukció az egyén és társadalom között. Így beleillik abba a sorba, melyet a szocializáció, a normák, a társadalmi szerepek adnak, vagyis melyek az egyén és a közösség közötti közvetítéseket segítik elő.” (Csepeli 1999:515) Az identitás latin eredetű szó jelentése azonosság.⁵

Az identitás megnyilvánulásának három fő szintje a nyelv, a kultúra és a származás. Jelen esetben a vallási identitás a domináns, amely a kulturális identitás része, de mivel a településen még a múlt század elején is főként a magyartól eltérő nyelven történt a kommunikáció, ezért az etnikai és kulturális identitás, valamint az asszimiláció kérdésköre is megválaszolásra szorul.

Az etnikai identitás itt a ruszin eredet miatt jöhet szóba, és kevert identitásként jelenik meg a településen. „Kettős identitásról nem beszélhetünk, mert tagadja a homológiát, amely bármely identitás konstrukcióhoz kötődő identitás lényege.”(Bindorffer 2001:162-177)

„A görög ethnos szó már tartalmazza az idegenszerűség megállapításának jelentését is.”(Biczó 2004:97) Az etnicitás társadalmi viszonyokban való jellegzetességként meghatározott értelmezése nagyon fontos és elengedhetetlen. Az etnikus identitás jelentése a következő: közös származástudat, szociokulturális kölcsönösség, amely az öndefiníció és a másoktól való meghatározásra épülő kollektív azonosságtudat mentén rajzolódik ki. Az anyanyelv ezek ismeretében nem lehet az etnicitás kizárólagos kijelölője, bár nagyon fontos, de vannak esetek, amikor a vallás jelöli ki az etnicitást, és sorolja egy kategóriába az etnikumot. (Oláh 1993/2:119)

Nemzeti kisebbség az a kisebbség, amely rendelkezik anyaországgal.

Etnikai csoport, transznacionális népcsoport az a népcsoport, akiknek nincs anyaországuk, szétszórtan élnek más nemzetek országaiban.

³Az identitás az egyén pozitív öazonossága. (Pankucsi 2006:85)

⁴Jelen esetben az idegen etnikum a ruszinság. Idegen: az idegen az ismeretlen és az ismerős közötti átmenet.(Biczó 2004:56)

⁵<https://hu.wikipedia.org/wiki/Identit%C3%A1s> Utolsó letöltés ideje 2016.03.02.

A ruszinság a második csoportba tartozik. Transznacionális⁶ népcsoport. A ruszinság minden esetben görögkatolikus: a keleti és a nyugati kereszténység határán elhelyezkedő csoport, amely elismeri a pápa fennhatóságát, de a vallási élet a bizánci mintára épül.

A görögkatolikus sajpópfaljai közösség etnikai határkijelölése képlékeny, tehát a társadalmi és kulturális hatások függvényében változik. A vallási identitás gyakorlati megnyilvánulásai a legmegfelelőbbek a közösségi tudat fenntartására. Viszont az asszimiláció és a konfliktusok kettőssége periodikusan váltakozó tendenciákat mutat. A vallási identitás szituatív eseti megjelenése közelebb vihet a probléma feltérképezéséhez. Az asszimiláció következményeként értelmezhetjük a mai folyamatokat.

Asszimiláció. Nem más, mint folyamatos határcsökkentő folyamat, amely az interakció és a kulturális csere kezdeteitől a csoportok mélyreható fúziójáig az elhatárolódás csökkenése. Akkor következik be, mikor két vagy több közösség kapcsolatba kerül egymással, vagyis az asszimilációs folyamat a kulturális érintkezés legapróbb kezdeti lépéseitől a teljes összeolvadásig terjed. (A.Gergely - Gelsei Horváth 2016)

A disszimiláció az asszimiláció fordított folyamata, amelynek révén a társadalmi különbségek újratermelődnék, fennmaradnak. A tendenciát a vizsgált településen is kis mértékben elindította az egyház és a ruszin önkormányzat

A globális világban minden mozgásban van, minden változik. Az „én” kérdése is felmerül, „ki vagyok én?”, újra kell értelmezni és elhelyezni a világban, mert megtörténhet az identitásvesztés. „Köztudott hogy a vallás nemegyszer konzervatívabbnak bizonyul jobban ellenáll a külső hatásoknak, mint az etnikai identitás.” (Bartha 1984:100) A csoporttagság a társadalmi értelmezés része, ezért a csoport önértelmezése összekapcsolódik a társadalmi összehasonlítással, amely gyakran megkonstruált. „Gyakori eset, hogy hajdani etnikumok, nemzetiségi csoportok, szórványok már csupán a környezetüktől eltérő hagyományaiknak vallásos rétegeit őrzik, etnikai jegyeik többsége, köztük nemzeti hovatartozásuk tudata időközben feledésbe merült.” (Bartha 2006:195) A sajpópfaljai ruszinság esetében ez pontosan így van.

Ily módon a ruszinság fogalmát sem lehet önállóan vizsgálni, pontosan azért, mert aki ruszin és görögkatolikus, az is „tőtnak” identifikálja

⁶ Transznacionális: a közösségnek nincs anyaországa. A ruszinság is ilyen szétszórta él több ország területén.

saját magát. A vizsgált népcsoport tudományos és népi megnevezései: ruszin, rutén, orosz, tót, ukrán (szlovák). Fontos ezeket a fogalmakat is tisztázni, mert gyakran kerülnek említésre, és nem mindig világos a számunkra, melyik mit jelent, főként nem a vizsgált település szempontjából, ahol ugyanis összemosódnak és keverednek és a múltban is keveredtek a megnevezések.

Orosz: „az orosz szónak többféle jelentése van. Jelenti a népet, a nemzetet, amelyik oroszul beszél, orosznak vallja magát. Jelenti a beszélt, használt nyelvet, megkülönböztetés nélkül; jelenti a keleti szertartást, s így a görögkatolikus vallást, s szerepel az ehhez tartozó fogalmak jelzőjeként”.(Sasvári 1996:2)

„Tót”:⁷ a történelmi Magyarországon minden szláv nyelvű „jöttmentet” ezzel a gyűjtőfogalommal azonosítottak. Ukrán: gyakran összemosják a ruszinnal, pedig az ukrán és a ruszin két különálló nép, saját nemzeti identitással. Rutén: a ruszin szinonimája. Szlovák: A nyugati szlávokhoz tartozó zömmel római katolikus és evangélikus vallással.

A görögkatolikus ruszinság a település közel 50% át alkotja jelenleg is.⁸ A vallási identitás töretlenné tűnik a településen, melyet a más vallású betelepülők is irányadónak tekintenek. Látható folyamatként jelenik meg a főként római katolikus vallásúak körében a görög liturgia rendszeres látogatása. A látens ruszinság és a már említett betelepülés ténye miatt a ruszinság bemutatása fontos részét képezi a kutatásnak.

II. A ruszinok

A kárpáti ruszinok Európa közepén, az északi és az északkeleti Kárpátok hegyláncának északi és déli lejtőjén élnek, valamint Kárpátalján. Szlovákiában Eperjes, Zboró környékén, Lengyelországban a délkelet-lengyelországi Lemkó tartományban is jelentős számú ruszin él. Kisebb számban jelen vannak Romániában, Bukovina és a volt Jugoszlávia utódállamaiban, valamint Magyarországon.

⁷ A sajpópfalvai idős korosztály önidentifikációs megnevezése, „mi tótok vagyunk” (Bodolóczkiné 2015)

⁸ Sajópálfala oldala:<http://www.sajopalfala.hu/?module=news&action=list&fname=int-hivatal>
Utolsó letöltés ideje: 2016.01.30

Az Egyesült Államokban, Kanadában és Ausztráliában is élnek ruszinok, akik az 1800-as évek végén vándoroltak ki. (Kacsinkó 2012:15)

A ruszinoknak nem volt és nincs is önálló államuk. Transznacionális népcsoport, nincs anyaországuk. Általában a befogadó ország kultúráját veszik át. A ruszinok nagyrészt állattenyésztéssel és földműveléssel foglalkoztak és erdővel kapcsolatos tevékenységeket folytattak, mert a táj ahol éltek nehezen teremtette meg a földműveléshez szükséges feltételeket. Ezért a ruszinok gyakran elvándorlásra kényszerültek. A ruszinok az indoeurópai népek szláv ágához tartoznak. Nyelvjárásuk inkább a keleti szláv és a nyugati szláv közötti átmenet, de a környező lengyel, szlovák és magyar szókincs is nagy hatással volt a nyelvükre. A ruszinok egy része a cirill betűs írást használja. Népevük a ruszin is kelethez köti őket, a Kijevi Ruszból ered.

Ezen népcsoport szokásvilága is egyedi. A ruszinságnak gyakorlatilag minden szokását eredetileg mágikus funkciók, valamint a termények védelme irányította, azért hogy biztosítsák a túlélésüket a nehéz időkben. A szokások eredete a legrégebbi időkbe nyúlik vissza, amikor a legnagyobb veszélyt a primitív ember számára a viharok és természeti csapások jelentették, amelyek képesek voltak elpusztítani néhány perc alatt egy kemény évig tartó erőfeszítés eredményét.

Ezért nem meglepő, hogy Perun úgy tekintették a korai keleti szlávok, mint a legerősebb az összes istenek között. A Perun kultusz minden szláv népnél elterjedt volt, köztük legtovább a kárpát-ruszinok körében. Perun az ősi szláv mitológia főistene volt.

Gyakorlatilag az összes hagyományos rítusok és szokások ismertek ma is és beépültek a görögkatolikus hitvilágba. A kereszténység megpróbálta kiírtani ezeket a szokásokat és a helyükbe teljesen saját rituálék épültek be. Így a pogány szertartást, a téli napfordulót váltotta az ünneplés, Jézus Krisztus születése. A pogányok „tavasz üdvözlése” pedig a feltámadás.

A ruszinok körében általában jobban megmaradtak az archaikus elemek, népszokások, mint bármely más szláv népnél, vagy népcsoportnál. Még ma is élnek a régi karácsonyi és pünkösdi szokások. Az áldás a húsvéti élelmiszerekre (Paska), születések, esküvők, temetések, táncok, májusfák, szentivánéji tüzek. A mérték megőrzése e népszokásoknál különbözik helyenként.

A legjobban megőrzött a külső területeken, különösen a legkeletibb és legnyugatibb kárpát-ruszin területek körében, és a lemkók vidékén, a Szepesi területen, Kelet-Szlovákiában.

Idővel az eredeti mágikus funkciója a népszokásoknak és rituáléknak fokozatosan gyengült. Míg a társadalmi és a gazdasági változások az élet minden területén jelentkeztek, a ruszin lakosság közül a második világháború után a szokásokat sokan megtartották, hogy a múlt, mint kulturális örökség, a generációk folytonosságában fennmaradjon.(vö. Musynka 2016)

II.1. A ruszinok eredete

„A Ruszinok ősei a szlávokhoz tartoznak, őshazájuk a Kárpátok és a Balti-tenger, illetve az Elba és a Dnyeper folyók között található. A régészeti vizsgálat szerint, a legkorábbi szláv leleteket a Kárpátoktól északkeletre, a Dnyeper és a Visztula közötti mocsaras-erdős medencében találták.” (Kacsinkó 2012:29)

A történészek mind a mai napig nincsenek egységes állásponton a ruszinok eredetéről. Egy részük azon a véleményen van, hogy a ruszinság már a Krisztus előtti időkben is a Kárpátokban élt, de olyanok is vannak, akik azt állítják, hogy a ruszinok ősei a fehér-horvátoknak is nevezett szláv törzsek. Egy olyan feltételezés is megtalálható, hogy a ruszinok a honfoglaló magyarokkal együtt jöttek a Kárpát-medencébe. Egyes feltételezések szerint a verhovinai ruszinok szivárogtak be a Kárpát-medencébe.

A Kijevi Rusz, kijevi központú nagy középkori szláv állam, melyben nagy mennyiségű viking, varég népesség asszimilálódott. Ezen államalakulat határain belül éltek a ruszinok.

A ruszin nyelv főbb dialektusai: legjobban elterjedt a kárpátaljai dialektus, lemkók laknak Lengyelországban és Kelet Szlovákiában, bojkók Lengyelország, Szlovákia és Kárpátalja találkozásánál, huculok Kárpátalja és Románia közös határvidékén.

A ruszin nyelv, kultúra és vallás egyesíti a nyugati és keleti kereszténységet. A ruszin népességnél megjelennek a vallási átmeneti csoportok. A ruszinok Cirilltől és Metódtól vették át a kereszténységet. Az egyházszakadás⁹ után a ruszinok a keleti ortodox egyháznál maradtak. A protestáns reformáció a ruszinokat nem érintette, viszont a rá következő

⁹ „1054. július 16-án közösi tette ki IX. Leó pápa küldöttsége Kerulariosz Mihály konstantinápolyi pátriárkát, a Bizánci Birodalom legfőbb egyházi méltóságát, miután az nem volt hajlandó elismerni a pápai főséget és a nyugati zsinatok határozatait. Mivel Mihály maga mögött tudhatta Bizánc támogatását, még ezen a napon ő is exkommunikálta a pápai követeket, így a kereszténység egy nyugati katolikus és egy keleti ortodox részre szakadt”(Tarján 2016) Hozzáférés:http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1054_julius_16_egyhazszakadas_a_katolikusok_es_ortodoxok_kozott/ Utolsó letöltés ideje 2016-02-09

ellenreformáció során arra törekedtek, hogy a ruszinság vallását a római egyházhoz közelebb hozzák.

1596-ban a ruszinok betértek a római egyházhoz,¹⁰ de a régi hagyományok, rítusok megmaradtak. Jelenleg is sok a görögkatolikus ruszin Kárpátalján, Kelet-Szlovákiában és Délkelet-Lengyelországban. A vallásuk is megkülönbözteti őket az ukránoktól (akik nem egyesültek), a szlovákoktól és a lengyelektől is, akik római katolikus, valamint evangélikus vallásúak. (Hattinger-Klebasko 1998:4–5).

„Az 1746-ban készült hivatalos egyházlátogatási jegyzőkönyvek az egykori pusztatelepülések közül az idegen ajkúak legnagyobb telepei közé sorolja Sajópálfalát, ahol 38 házból 28-ban laktak szlovákok¹¹ és ruszinok. Valamint Felsőszolcán 49 családból 43 volt szlovák és ruszin. Viszont Sajóvamoson a 200 házból csak 85-ben éltek ruszinok.” (Veres 1984:33)

II.2. A magyarországi ruszinok

A mai Magyarország területén élt egykori abaúji, szabolcsi, szatmári, dél-zempléni ruszin szórványok már a 18. század végére beolvadtak a magyar vagy szlovák lakosságba. A trianoni határok közé szorított Magyarországon az 1920-as népszékszámítás szerint mindössze 1500 ruszin élt. Ruszin anyanyelvűnek vallotta magát Komlóska 715 lakosából 653 fő, Kány 211 lakosából 42 fő. Ezenkívül Zemplén, Szabolcs és Szatmár megyék néhány községében jeleztek ruszin anyanyelvű egyéneket.

Az 1930-as népszámlálás demográfiai kötete a ruszinok lélekszámáról, azok csekély voltára való tekintettel nem közöl adatokat. Ruszinokat az ezt követő népszékszámítások sem jeleznek. Magyarország több településén is találhatunk olyan idősebb személyeket, akik valamelyik ruszin nyelvjárást ma is megértik, esetleg beszélik, vagy ruszin nyelvű dalokat, imákat, vallásos énekeket ismernek.

Az egymás közötti érintkezés nyelvекént azonban a ruszint csak egy községben, Komlósokán használják. A község lélekszáma 1973-ban 773 fő. A lemko nyelvjárást beszélő komlósokai lakosok kivétel nélkül ismerik a

¹⁰ „1596-ban kötötték Lengyelországban a Breszti Uniót, amelynek eredményeként az egyház keleti ágához tartozó pravoszlávok egy része csatlakozott a nyugati egyházhoz. Kialakult Európa keleti felében egy bizánci szertartású katolikus lengyel-ukrán terület.” (Keményfi 2004:57)

¹¹ Valószínűleg a Kelet-Szlovákiából elvándorolt ruszin lakosság szoros kontaktusa a szlovák nyelvvel eredményezte azt, hogy a nyelv keveredett a szlovákkal, ezért már abban az időben is összemosták a görögkatolikus lakosságot. (vö. Tamás 1996:19-37) Az 1801-től nyomon követhető anyakönyvben nem is találunk római katolikus lakosságra utaló jeleket. (Kiss 2016)

magyar nyelvet. „Az egyház nyelve, a liturgia és a prédikáció magyar.” (Udvari 1992:31.)

A ruszin ábécé cirill betűs, ez alapján véve a nyelv minden változatáról elmondható. Számptalan eltérés van azonban a különböző földrajzi helyeken beszélt nyelvváltozatok között, ezért sokan például külön nyelvként tekintenek a bácskai és a kárpátaljai ruszinra.

Ezek az úgynevezett mikro nyelvek általában elszigeteltek a környezet nyelvétől, és mindenképp rendelkeznek, valamilyen írásbeliséggel. Az írásmódnak ez a saját, esetenként sajátos formája is a megkülönböztetés eszköze lehet. Az Eperjes környéki ruszinok használják néha a latin betűs írást, ami írott nyelvüket közelíti a szlovákhhoz, de távolítja az ukrántól.

Ezt a helyzetet tovább bonyolítja, hogy a soknemzetiségű falvakban, közösségekben egyáltalán nem ritka a soknyelvűség. A határvidékeken például teljesen természetes módon alakulhat ki, hogy egy-egy nemzet tagjai két-három vagy akár több nyelvet beszélnek egyformán jól az anyanyelvükön kívül, és még a szókincset is vegeesen használják. Sajópálfalán már csak a nagyon öreg emberek beszélnek a nyelvet.

Nemcsak a különböző népek, népcsoportok keveredése miatt, de a nyelv miatt is könnyű összezavarodni. Már az sem feltétlenül egyszerű feladat, hogy eldöntsük, egy-egy kisebbség, népcsoport tagjai ugyanazt a nyelvet használják-e a Kárpát-medence különböző pontjain. A nyelvészek vitatkoznak, a nyelvhasználók persze beszélnek, a kíváncsiskodó nehezen boldogul, ha választ akar kapni olyan kérdésekre, hogy melyik vidéken milyen nyelvjárást beszélnek, honnan kerültek oda a legkülönbözőbb kisebbségek, vagy milyen szálak fűzik a körülötte élő népekhez. A mai ruszin kisebbség helyzete és nyelvhasználata is hasonló kérdéseket vet fel. (Tóth-Boglár 2010:1)

„Valami szláv nyelv, amit valami kisebbség beszél”, a legtöbb ember talán ennyi információt kapcsol a ruszin szóhoz. Nos, ebben végül is nincs nagy tévedés: maga a nyelv ugyanis valóban a keleti szláv nyelvek családjába tartozik, az ukrán rokonaként tartják számon. Ukrajnában ugyanakkor nem hivatalos nyelv, ugyanis nem ismerik el különálló nyelvként” (Tóth- Boglár 2010:2)

A magyarországi ruszinság főként Északkelet-Magyarországon lelhető fel. Viszonylag homogén ruszin település Komlóska és Múcsony. Nagy számban élnek ruszinok a következő településeken is: Miskolc-Görömböly, Sátoraljaújhely, Sárospatak, Baskó, Mogyoróska, Rudabányácska, Viszló, Sajópálfala, Sajópetri, Berzék, Hejőkeresztúr. Voltak nagy ruszin falvak, ahonnan az emberek elvándoroltak és mára csak kevés lélekszámmal

rendelkeznek (Gadna, Abod, Rakaca, Felsővadász, Baktakék, Viszló, Irota, Homrogd, Selyeb, Abaújszolnok). (Hattinger-Klebaskó 1998:5)

III. A vizsgált falu, Sajópálfala története az identitás tükrében

Sajópálfala Miskolctól 12 km-re, északkeleti irányban fekszik. A falu életében meghatározó szerepet töltött be a Sajó folyó, innen a neve is, Sajópálfala. A Sajó az 1700-as évekbeli mederváltásáig a falu közelében a Bendóka nevű részen folyt keresztül. Jelenleg a Kis-Sajó folyik a határában, melyet a 70-es években szabályoztak. Északról Sajóvámos, északkelet felől a Cserák határolja, mely a Cserehát legdélebbi nyúlványa, Szikszai hegynek is nevezik. Dél felől Zbuska és Arnót, nyugati szomszédja Szirmabesenyő.

Először 1320-ban egy oklevélben említik a település nevét. Valószínűleg a tatárjárás előtt az Ákos nemzetségben lévő Pál, a település névadója. Sajnos nem sok írásos emlék maradt fennma településről. Az eredeti lakosság református volt, mint a környező települések lakossága. „Bebek György összes birtokán” Sajópálfalán is csak református lelkész lehetett szolgálatban. A szomszédos Arnót is a felsőzsolcai református egyház leányegyháza volt. (Zsíros 1993:65)

A következő korszak a török idők, amikor a falu teljesen elnéptelenedett. Az utolsó lakosok is elmenekültek a hatalmas adóterhek miatt. A Keglevich család¹² birtokolja a török kiűzése után a falut. Azt nem tudjuk pontosan, hogy a jelenlegi lakosság ősei honnan érkeztek, és azt sem, hogy tervszerű telepítés vagy csak a szükség hozta ide az új jövevényeket. Mindenesetre azt tudjuk, hogy ruszinok érkeztek Sajópálfalára. Borovszki Samu is ezt írja könyvében, hogy „1736-ban magyarokkal vegyest ruthének laknak Felsőzsolczán. Tótokkal vegyest Görömbölyön és magukban Pálfalván.” (Borovszki 1909:358) Az előzőekben már említett 1746-os hivatalos egyházlátogatási jegyzőkönyv is az idegen ajkúak legnagyobb telepei közé sorolja Pálfalát.¹³

¹² Sajóvámos és Sajópálfala kegyura a 17. századtól a Keglevich család, a Sajóvámoson lebontott kastély eredeti neve is ezen család nevét viselte (Hajdu Komjáthy Mezővári 2010:14)

¹³(Sajópálfala oldala 2016) <http://sajopalfala-gorkat.borsodweb.hu/> Utolsó letöltés ideje: 2016.01.31

A görögkatolikus vallás is erről árulkodik számunkra, ugyanis a vallás és etnicitás is összekapcsolódik és következtetéseket lehet belőle levonni. Egyesek szerint Sáros megyéből, mások szerint Kárpátaljáról, Munkács, Ungvár környékéről érkeztek a faluba.

III.1. A lakosság jellegzetességei

A jelenlegi lakosság nagy része is ezen ruszinok leszármazottjának tekinti magát. A nyelvi elemzések azt mutatják, hogy a sajópálfalai nyelvújítás, amelyet nem értett csak a múcsonyi és a komlóscai lakosság, a kelet-szlovákiai lemkó nyelvújítás, az egykori Sáros és Zemplén megye északi részéről. Sajópálfala ruszin nyelve, melyet már nagyon kevesen beszélnek és eltűnőben van, zempléni dialektust mutat. „Pálfalán sokszor zempléni intonációra hasonlított” (Zsirosné-Zsiros 1996:50.) Az interetnikus kötődések ide vezetnek.

A Sajópálfalai családnevek és a település külterületének elnevezései pontos képet adhatnak a kibocsátó terület behatárolásáról. A Stefura név, a Stefuró vagy magyarul Istvánd település, Minyevágása a Minyó név Minyócz, Miňovce, Molnárvágása Mylnaróv, Mlynárovcce, Molnár, Trócsány Turcsányi, Vojtvágása Vojtovce, Vojtecskó név megmutatja a vezetéknév és a helységnév közötti kapcsolatot. A Rovna Rónya, Zemplénróna, külterület és a Krasny brod, Brod legelőterület, mind megtalálhatók egy helyen, a mai Szlovákia területén a volt Sáros és Zemplén megye északi részén, ma is jelentős ruszin görögkatolikus lakossággal. Erről a vidékről települhetett újra Sajópálfala. A régi elbeszélések szerint magukkal hozták fatemplomukat, papjukat és görög-katolikus vallásukat is. Ebben a fatemplomban hullatott vérkönnyeket 1717-ben a Szűz Mária kép. A leégett fatemplom, (melyből csak a szószék maradt meg) helyére épült 1779-ben a mai templom, mely a falu legmagasabb pontjáról vigyázza a környéket. Az ortodox templomokhoz hasonlóan nyugat-keleti tájolással épült.¹⁴ Nyugatra néz a főbejárat, kelet felé az apszis. A templom építőanyagának nagy része a körülötte található pincék ásásakor keletkezett homokkőből került ki, de téglát is használtak. Alatta félkörívben terült el a falu és halottaikat is a templom köré temették, ez mai napig is így van. A görögkatolikusok nagyszámú aránya jellemezte a települést mindig is. Az 1930-as évek népszámlálási adatai szerint a lakosok 90 százaléka görögkatolikus vallású volt.

¹⁴ (Sajópálfala oldala 2016) <http://www.sajopalfala.hu/?module=news&action=show&nid=13328>
Utolsó letöltés ideje:2016.02.03

Kanyargós főutcáján, többségében megmaradtak a régi parasztházak, felújított állapotban. Új lakás is több épült, melyek emeletesek és modernek. A falu mértani közepén, a központban, tetszetős tér fogad bennünket, Szent István szobrával. A téren állónak tekintetét szinte vonzza a dombon álló görög katolikus templom. A falu gondozottsága, rendezettsége, lenyűgözi az idegent.

Ezekben a falvakban az emberek nyitottabbak, nem zárkóznak be, az udvarok kerítése is nyitott. Szívesen szóba is állnak az idegenekkel. Beszélgetnek egymással is az utcán, gyakran álldogálnak a kapuikban, a templomból hazafelé jövet is csoportosulnak. Sajópálfala képe is eltér a környező települések képétől.

Ha Miskolc felől érkezünk Sajópálfalára a következő látvány tárul elénk: kanyargós főutca sok eredeti stílusát megőrzött tornácos, színes házzal, melyekben általában az idősebbek laknak. A falu földterületei is rendezettek, és a megművelt, fölszántott kertek sokasága is tanúskodik a szorgalom jelenlétéről ebben a faluban. Sajópálfala és határa az idegenben egy gondozott, rendezett falu képét kelti. A színes, tükrös, hosszú parasztházak, melyekből még mind a mai napig maradtak meg, nagy gazdasági udvarral, csúrral és hatalmas istállóval, mutatják a hajdani ruszin parasztság jól működő gazdaságát.

Az akkori falu lényegesen kisebb volt a jelenleginél, viszont a környék természeti adottságai lehetővé tették a falu bővülését, lakosságának növekedését. A falunak a török utáni benépesítése a parlagon hagyott földek művelésével, valamint az erdők irtásával és a mocsarak lecsapolásával kezdődött. A Sajó ártéri részének apró tavai halban gazdagok voltak. A Bendóka nevű mocsár (mely a Kis-Sajó rendezése óta megszűnt), ha aszályos időszakokban kiszáradt, kézzel lehetett a halakat összeszedni. A Cserák tölgyes erdeje az épületfát biztosította a lakosoknak, a fák kivágása után a falu gulyája legelt itt és a földek is jó minőségűek voltak a környéken. (Tamásné 2016) A kedvező természeti adottságok és a klíma lehetővé tette a földművelést és az állattenyésztést, mely az akkori emberek létalapját biztosította.

A település jelenlegi identitásának, vallásának és életmódjának a feltárását csak úgy lehet kivitelezni, ha a múlt is feltárássra kerül és az ember és környezete kapcsolata visszavezethető a régi időkre és a mában folytonosságot mutat. Ezalatt azt kell érteni, hogy a generációkon át átörökített és áthagyományozott tudásnak hatalmas szerepe van a mai falusi emberek körében is.

III.2. A háború és az azt követő nehézségek

Az első világháború megkímélte a települést, de katonának sok embert elvittek Sajópálfaláról is, akik közül nem mindenki tért haza. Ez megbontotta a társadalom szerkezetét, ezáltal a parasztgazdaságokban a nők és a nem hadköteles fiatal, már munkára fogható fiúk vették át a földeken való nehéz munkát. Az állatok körül általában az idősebbek tevékenykedtek.

Sajópálfaláról közel 30 embert hívtak be katonának. Csupán tízen jöttek haza a háború végeztével, legtöbbször a Don-kanyarnál¹⁵ esett el. A falu lakossága a pincékben vészelte át ezt az időszakot. 1944. december elején 8 napig Sajópálfala is tűz alá lett véve. A templomtornyot is találat érte, a tetőszerkezete jelentősen megrongálódott. Az oroszok bevonulásával érték a falubelieket atrocitások, de a hármas kereszt bizonyos védelmet jelentett. A falut pravoszláv községnek nézték, és ezt számukra az is alátámasztotta, hogy a faluban sokan beszélték a szláv nyelvet. Még az I. világháború óta itt maradt és letelepedett volt kozák katona, "Károly bácsi" is nagyon sokat tett azért, hogy kevesebb legyen az atrocitás. (Bodolóczkiné 2014)

Legeza Sándor esperes újjáépítő munkába kezdett. A háborúban elesetteket csak némán lehetett gyászolni. Sokan reménykedtek abban, hogy hozzátartozójuk egyszer hazatér. Volt is rá példa, hogy néhány hadifogoly visszatért. Az egyik helybeli fiatal katona is fogságba esett, hozzátartozóik abban a tudatban voltak, hogy meghalt a Donnál. A gyászév leteltével itt maradt menyasszonya férjhez ment a katona testvéréhez. Pár hónap múlva visszatért a katona a fogságból és évekig tartó családi viszály keletkezett. (Tamásné 2015)

Mind a mai napig élnek a településen olyan idős emberek, akik hadifogolyként több évig távol voltak a szülőfalujuktól és valamilyen csoda folytán megmenekültek. Ezek az emberek mind a II. Magyar hadsereg katonáiként kerültek a mai Oroszország területén hadifogságba, de erős szervezetük és a leleményes stratégiáik miatt túléltek ezt a helyzetet is. Az egyik túlélő pontosan a szláv nyelvtudása miatt maradt életben és jött haza. Amikor az oroszok szétesztették a foglyokat, akkor egymás között arról beszélgettek, hogy akin pufajka (vattakabát) van, viszik Szibériába, akin nincs,

¹⁵ „A második magyar hadsereg 1942/43-as hősiességének a Szovjetunióbeli Don folyó partján, mindörökké történelmünk része marad. 1942. április 17-én a második magyar hadsereg, mintegy 207 500 magyar katonával megindult a Szovjetunióbeli Don folyóhoz, hogy ott a németeket támogassa. A harcokban 120 ezer magyar honvéd esett el, vagy került fogságba.” (Harmat-Árpád Péter 2013)

a Krímbe viszik fogságba. Amikor ezt a sajpópálfalai fiatalember meghallotta és megértette, akkor ledobta a pufajkáját. Ketten is odaszaladtak és összeverekedtek rajta. Az egyik felvette, utána őt vitték Szibériába és a sajpópálfalai lakost pedig a jóval enyhébb éghajlatú Krím-félszigetre. Túlélte a hadifogságot és visszajött. Szláv nyelvismerete megmentette az életét. (Tamásné 2014)

1948-ban elkezdődött az egyházi és a világi nagybirtokok felszámolása, valamint a 20 holdnál több földdel rendelkező parasztok üldözése, adóztatása. Szervezetten folyt a padlások söprése, a termények elkobzása beszolgáltatás címén. Aki ellenállt, vagy a beszolgáltatást teljesíteni nem tudta, azt a faluból a kazincbarcikai építkezésre vitték.

1961-ben megalakult a Sajópálfalai Béke Termelőszövetkezet. A magángazdálkodás a háztájiba szorul. A termelőeszközök, gépek, szerszámok, állatok "közös tulajdonba" kerülnek. A szorgalmas pálfalusi emberek kezdetben sokat dolgoztak kevés haszonért. Előtérbe kerültek egyes ügyeskedők. A társadalom szerkezete változásnak indul. A módos gazdák háttérbe szorulnak. Megbomlik a falu összetartó ereje, bekövetkeznek az első válások, a fiatalok közül sokan talajt veszítve végleg elhagyják a községet. Az évszázados erkölcsi tartás, tiszta szellemiség alapjaiban rendül meg. Az egyház szerény lehetőségeit kihasználva tovább működik. (Tamásné 2015)

III.3. Visszatekintés a 60-as évektől a jelen állapotok kialakulásáig Sajópálfalán

Igaz, hogy a görögkatolikus egyházközség nem tört meg az 50-es, 60-as években, de az urbanizáció miatt létszámában erősen megfogyatkozott. Sokan költöztek a megyeszékhelyre a településről.

1963-ban épült meg az út Miskolc és Sajópálfala között. Ekkortól van menetrendszerű buszközlekedés is. Így lehetőség nyílt arra, hogy a fiatalok tovább tanulhassanak, a falu keresőképes lakosságának nagy része a városban vállalhasson munkát. Ez azt eredményezi, hogy ezek az emberek kiszakadnak a falusi közösségből, és bizonyos hányaduk el is vallástalanodik. Másrésztől elveszítik az identitáselemeik egy bizonyos részét is.

Némileg enyhül az egyházellenesség 1965-től. Ez az 1964-ben kelt, az Apostoli Szentszék és a Magyar Népköztársaság közötti részleges megállapodás eredménye. (Gergely 1989:25) Figeczki Balázs helyi esperes-parókus, a következőket írja Sajópálfala című esszéjében, a hívekről. „Ez a kis közösség nagy áldozatra kész, ha szeretett templomáról van szó.

Híveink templomukat nemcsak rendben tartják, de szívesen is látogatják, sok szentmisét végeztetnek élőkért és holtakért, és szeretnek ünnepelni is.” (Kiss 2016) Ünnepi eseményekben nem is volt hiány, sem a 70-es, sem a 80-as években. Mint búcsújáróhely is kezd ismertté válni Sajópálfala a '80-as évek végén. Több ízben is jöttek zarándokok, valamint a templombúcsúk is fontos közösségi események voltak, amelyeken a környék görögkatolikussága is részt vett.

A rendszerváltás Sajópálfalát is elérte. 1990 őszétől önálló közigazgatása van a községnek. A választott testület ülésain konzultációs jelleggel a parókus is részt vesz. Az önkormányzat vezetőinek a rájuk váró feladatok végrehajtásához szükségük van az egyház támogatására. Az önkormányzat vezetői felismerték azt, hogy a lakosság aktív részvételre való ösztönzése az egyházon keresztül könnyebb.

Ebben az időben, a településen a görögkatolikus egyház a római egyházhoz közelített, amely erősen megmutatkozott a ruszin hagyományok mellőzésében, mely egy felbomlóban lévő közösség adaptációs következményeként is értelmezhető volt. A vallási liturgia is közelített a római katolikus valláséhoz. A fordulat ezután következett be. Ezen folyamat a későbbiekben részletesen ismertetésre kerül.

2001-től kezdődően Polgári László atya is nagyon sokat tett a falu vallásos életének fellendítése érdekében, ebbe a munkába az önkormányzatot is bevonta. Az egyház domináns szerephez jutott a falu életében, mert az önkormányzat nem minden esetben tudta betölteni funkcióját vezetői gyengeségek miatt. Régi beidegződés a faluban, hogy a pap jelöli ki a közösség irányvonalát. Napjainkban is nagyobb a tekintélye, mint a helyi értelmiségieknek. Ez a jelenség a régmúltban gyökerezik, mert mindig is nagy szerepe volt a papnak a közösség életében. Szinte az egyetlen értelmiségiként irányította a település életét minden tekintetben.

A településen élő emberek átlagos iskolai végzettsége magas, sokan az egyetlen lehetőséget a tanulásban látták. A Sajópálfalán élő családok nagy gondot fordítottak gyermekeik taníttatására, a településről folyamatosan többen jártak egyetemre, főiskolára. A diplomát szerzett fiatalok egy része visszatért falujába és onnan jár el más településekre dolgozni. Bár nincs iskola, de több pedagógus él itt, mint sok más nagyobb községben, ahová csak „kijárnak” a tanárok. (Simárszkiné 2016)

A helyi fiatalság is új körülményeket él meg. A jelen helyzetben aránytalanul érinti őket a munkanélküliség és különös aggodalommal

tekintenek a jövő felé, ezért az egyetlen kapaszkodó a vallás és közösség, amely itt tarthatja őket. (Kardos 2013:14)

„Hazánkban a magyar nemzeti identitás újraértelmezése mellett, a nemzetiségek kulturális önazonosságának kifejezésében egyaránt fontos helyet töltenek be a civil és az egyházi intézményháló keretei.” (Kardos 2013:14) „Napjainkban a vallási és nemzeti identitás újrakonstruálásának lehetünk tanúi.” (Udvari 1995:22)

A nemzetiségi önkormányzatok és az egyházak látható vagy látens együttműködése, a lokális és a globális kultúra formálásában egyaránt megmutatkozik. A Ruszin Önkormányzat munkássága Sajópálfalán a Ruszin búcsú bevezetésével indult, amely egy bizonyos régi hagyomány felelevenítésével, rekonstruálásával, egy az ortodox vallás felé való visszatekintésként rekonstruálta az ószláv misét. (Fekete Edina 2016)

A vallásnak, mint meghatározó tényezőnek, még ha halványodik is a jelentősége, akkor is megvan az ereje. Mind a mai napig erről tanúskodik a Ruszin búcsú. A sajpálfalai görögkatolikus templomban immár negyedik alkalommal, idén szeptember 6-án tartották meg az Országos Ruszin búcsút. A későbbiekben részletesen leírásra kerül mit is jelent valójában ez a megkonstruált eddig ismeretlen ünnep.

A görögkatolikus egyház, tevékenysége, már az óvodában elkezdődik. Az új parókus főleg a gyermekek hitoktatását tartja fontosnak, amely hatással van a közösségre, és nagyon sok pozitív hozadéka van a település szempontjából. Már az óvodától kezdve maga köré gyűjti a gyerekeket és színvonalas programokat, túszerkezt és a szabadidő hasznos eltöltését tartja szem előtt. Az általános iskola hiánya viszont problémát jelent az itt élő általános iskoláskorú gyermekek számára. Akik egy időre kiszakadnak a közösségtől és kénytelenek más települések iskoláit látogatni. A görög katolikus egyház iskolái Miskolcon vannak. Felvetődött a gondolat, hogy Sajópálfalán is újraszervezik az oktatást görögkatolikus szellemiségben. Ezt az elképzelést a görögkatolikus egyház nem támogatja.

Arra hivatkozott, hogy kevés az iskoláskorú gyerek, Miskolcon már van görögkatolikus általános iskola. Viszont jelenleg senki nem jár oda a településről. Arnóra és Sajóvamosra járnak a gyerekek iskolába. A fiatal generációnak nem biztosított a görögkatolikus szellemben való nevelése. Amit egy ellentmondásos helyzetnek is lehetne nevezni, ugyanis az egyház építi vissza régi hagyományait, kiáll a vallásos oktatás, nevelés mellett, viszont a jövő generációját a görögkatolikuság kistérségi központjában Sajópálfalán elzárja ettől a lehetőségtől.

III.4. A település sajátosságai

A szakrális építmények, valamint a kőkeresztek a legfeltűnőbb tárgyi jelek az ideérkező idegenek számára. Ezek a település minden részén megtalálhatóak és egy szakrális hálóként is szolgálnak. „A szakrális építmények kitüntetett pontjai a közösségi térnek”.(Keményfi 2004:48) A keresztek, szobrok és más szabadtéri szakrális építmények több vonatkozásban is szoros kölcsönhatásban állnak az őket magában foglaló tájjal. (Bartha 2006:195) Ezek a keresztek is ilyen építmények. Általában művészi alkotások, festett pléh Jézussal a feszületen.

A keresztek jelentéssel bírnak. Megállásra készítetik az embert és helyi szokás szerint keresztvetésre is. Ezek a kőkeresztek minden lemkó ruszin lakta településen fellelhetők, egészen a Felsővízközig. Nyomon lehet követni a szinte megszólalásig hasonlító kőkereszteket, és ezáltal kitűnik a szimbolikus értelme is ennek a keresztállítási szokásnak. Ezeknek a szakrális tereknek és szimbólumoknak a jelentősége a szocializáció során is beépül a helyiek identitásába. Sajópálfalára az országos átlag feletti vallásosság jellemző, amely meghatározza a település kinézetét is. Azok az emberek, akik minden nap látják ezeket a vallási szimbólumokat, sokkal erősebb vallási identitást építenek fel, mintegy beleívódnak a mindennapi életbe és kijelölik a létezés rendjét. Ezzel önmagában is ösztönzik a vallási identitás fennmaradását. A keresztek funkciója a gonosz lélek távoltartása is volt, „hogyan rettegett jelvény legyen a gonosz léleknek minden támadása ellen”. (Kisfalusi 1995:101)

A keresztvetés hagyománya is mélyen gyökerezik a helyi közösségben, a település lakói, ha keresztet érnek mindig keresztet vetnek, és magukban így fohászkodnak: „Jézusom segíts meg”. A határi munkát is keresztvetéssel kezdik az idősek a földeken, és a gazdaasszony is keresztet rajzol a kenyérre, mielőtt fölívja. A kereszt jele egy olyan szimbólum, amelynek védelmi funkciója is ismeretes, pl., ha nagyot dörren az ég rögtön keresztet vetnek, legyenek bárhol az emberek.

Ha a harang megszólal, szintén keresztet vetnek. A legrégebbi kőkeresztet 1826-ban állították a temető tetején, körülötte mind a mai napig sírok találhatóak. De a lakóházak előkertjeiben, a porták udvarán is található régi kőkeresztek. Polgári László parókus idején az egyház kezdeményezésére minden keresztet felújítottak a településen. Az utóbbi években egy úti ikon is felállításra került, amely ezen a környéken nem volt szokás. Egy több éve itt élő betelepülő szerette volna az egyháznak és a falunak felállíttatni, de csatlakoztak hozzá az önkormányzati képviselők is ezért, mint önkormányzati

kezdeményezés került megvalósításra. Ez konfliktushoz vezetett, hiszen az ötletgazda egyedül akarta megvalósítani. Ezzel a helyi identitás részesévé szeretett volna válni. A Mária út is a településen vezet keresztül, és az úti ikon is megállítóként szolgál.

Sajópálfala része a Mária útnak.¹⁶A zarándoklatok fellendülőben vannak Európa szerte. Egyre több a zarándok és egyre többen kérnek szállást a zarándokházunkban. Ausztriában Máriacellben minden 6. ember gyalog megy. Csíksomlyóra is sokan gyalogoltak az elmúlt időszakban és Sajópálfalán szálltak meg. Benne van az emberekben a spirituális igény. Gyalogos zarándoklatokra óriási az elszántság.(Kiss Attila 2016)Sajópálfala zarándokhely, amely ismét felértékelődőben van. A településen igény mutatkozik több zarándokszállás kialakítására a jelenlegi mellett.

IV. Görögkatolikus ruszin etnikai identitás a településen?

A ruszinság történelmének kutatása során máig is nagyon sok a megválaszolatlan kérdés, melyekben a tudósok nem tudtak egységes álláspontra jutni. A ruszin nemzetiség sorsát ugyanis folyamatosan befolyásolták és alakították az egyes korszakokra jellemző közjogi, vallási, nemzeti törekvések, ezért időről-időre újra kellett felépíteniük azonosságtudatukat. Azonban nemcsak a külső szemlélő, vagy kutató által érzékelt kép az ami reprezentálhatja az emberek identitásának különböző jellegzetességeit, kulturális mintáit, hanem nagyon fontos a belső fejlődés is egy koherens kép kialakításához, valamint a tudatos és rejtett elemek dinamikus összhangjának megteremtéséhez. Az identitás kérdése bonyolult mechanizmusok mentén alakult ki a településen is. Ezek a törekvések

¹⁶ „A Mária Út Közép-Európa zarándokútja, amely a Kárpát-medence Mária-kegyhelyeit köti össze. Két fő ága keresztet formáz, ami jelképezi alapvető üzenetét: a keresztény értékek megőrzését, az emberi találkozások megélését. A kelet-nyugati tengelye Mariazell-től (A) Csíksomlyóig (RO) vezet, míg az észak-déli Czeszochowa-tól (PL) Medugorje-ig (BiH.) Mindkét főág kb. 1400 km hosszú, ami gyalogosan 60 nap alatt járható be, de vannak, akik kerékpáron vagy lóháton vágnak neki a távnak. Az úton járóknak számos alternatívát kínálnak a leágazások, melyek hálózatot alkotva különféle zarándokhelyeket, természeti-, épített-, és kulturális értékeket kapcsolnak be a látnivalók sorába. Az Út világnézeti-, nemzetiségi-, kulturális hovatartozástól függetlenül hívja mindazokat, akik meg akarják ismerni a Kárpát-medence népeit, azok keresztény hagyományait.”
http://mariaut.hu/tart-farticle-2-74-1/Mi_a_Maria_Ut Utolsó letöltés ideje:2016.02.07.

nagyrészt felülről az országos ruszin önkormányzat tevékenységére vezethetők vissza. A helyi lakosok csak oly mértékben érintettek, hogy új, eddig számukra ismeretlen dolgokkal találkoznak. Ezek a mechanizmusok a későbbiekben kibontásra kerülnek. Mi is a helyzet?

Ruszin származásúak Sajópálfalán azok az emberek, akik görögkatolikusok és társadalmi emlékezetükben megőrizték a beköltözés tényét, viszont a nyelvüket már legtöbbször elveszítették. Tótok azok az emberek, akik római katolikusok, vagy evangélikusok, és társadalmi emlékezetükben megőrizték a beköltözés tényét. (Arnót, Répáshuta)

Főként a ruszinokat beköltözésük óta különböző népnevekkel mosták össze, ami nem is véletlen, mert a nyelv sem volt egységes. Régebben oroszként, aztán tótként tekintettek rájuk.

Sajópálfalán a „tót” megnevezésre van a legtöbb példa. Itt nem jelent meg az ukrán, szlovák megnevezés. *„Eddig tótok voltunk, most azt mondják ruszinok vagyunk, már én nem is tudom, hogy most mi van, az igaz, hogy tótul beszéltünk gyerekkoromban, de magyarok vagyunk.”* (Bodolóczkiné 2014) A lakosság keveri, összemosza a fogalmakat. *„A ruszinság és a görögkatolikuság elválaszthatatlan egymástól, mert minden ruszin görögkatolikus. Ide a faluba is a török hódoltság után, az elmenekült lakosság helyére költöztek be a ruszinok. Az 1600-as évek második felében, pontosan nem tudjuk mikor jöttek, fatemplomot építettek és ott volt a könnyezés.”* (Kiss 2016)

Rendszerint a politikai vagy társadalmi viszonyok alakulása volt döntő hatással arra, hogy a múltban, de még a jelenben is a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei ruszinok közül ki-ki hogyan határozta, vagy határozza meg nemzeti identitását minden konkrét időben és esetben.

Sajópálfala történeti adataiból az derül ki, hogy már a 18. században a rendelkezésre álló források alapján a falu lakosainak nagyobb része görögkatolikus vallású volt, ami egyértelműen a ruszinságra utalt, mert szlovák görögkatolikusok ekkor nemigen léteztek.

A borsodi görögkatolikus települések nagy része a mai napig különállónak tartja magát a többi településtől és megőrizték sajátosságait, mind a nyelv és mind a vallás területén. Vegyük például Arnótot, Sajópálfala szomszédját, ahová jelentős számban sárosi tótok települtek, akik evangélikus vallásúak voltak, és leszármazottaik mind a mai napig azok. (Molnár1999:91.) E népek nyelvét a sajópálfalai ruszinok nem értették

Már ebben az időben problémák merültek fel az identitással kapcsolatban, nem tudták az itt élők besorolni magukat, csak a származástudat és a szomszéd települések által. A sajópálfalaiak

megnevezésére hasznát tót név gúnynévként is szerepelt, „*a vámosiak kutya tótnak hívtak bennünket*” (Tamásné 2015). Így képződtek az identitás határok. Az identitás mindig határképző folyamat, a másikkal szemben határozódik meg. Saját magukat is tótként kategorizálták az itt élők.

A nyelv elvesztése a 20. század közepére teljesen megtörtént. Sajópálfalán fő okként főleg a polgárosodást, az oktatást és a más településeken való munkavállalást lehet tekinteni. A zárt közösség nyíltabbá válása egyértelműen magával hozta ezeknek a folyamatoknak a felerősödését. A mezőgazdasági termékek értékesítése, valamint az új munkalehetőségek arra kényszerítették az itt élőket, hogy az erősebb kontaktusok révén elmagyarosodjanak. Az idősek még emlékeznek erre: „*Az iskola feladata az is volt, hogy tanította a fiatalokat a szép magyar szabatos beszédre, mert egy ilyen nemzedékváltás után, ami itt is volt, hogy fele magyar fele tót, hát a fiatalság sem tudott helyesen, jól beszélni magyarul. Emlékszem rá, hogy ez a Bodnár Ilonka tanító mennyit küszködött velünk, mert úgy beszéltünk, rontott magyar nyelven. Olyan volt az iskola, mint amikor egy nagy nyáját összeterelek. Muszáj volt valami rendet tartani, valami egységes beszédet bevezetni. Ennyiféle nemzetséget összeteregni egy hazába, valahogy muszáj volt összefogni, összetartani a népet.*” (Tamásné 2016) Ez az interjúrészlet is rávilágít a nyelvi asszimilációra.

A sajópálfalai ruszin nyelv, amely szinte teljesen eltűnt, nagy valószínűséggel a komlóskaival és a múcsonyival mutat hasonlóságot, amelyek a lemkó ághoz tartoznak. (Zsirosné Zsiros 1996:50) Sajnos Rakaca, Abaujszolonk, Abod és Gadna, amely települések még a századfordulón alkalmasak lettek volna a vizsgálatra, mára jelentős roma lakossággal rendelkeznek és szinte csak a görögkatolikus templomaik árulkodnak a ruszin múlttól.

A kulturális identitás viszont fenn maradt mind a mai napig, ezen identitáselem megléte kontinuitást mutat. Több idős interjúalany is említést tesz róla, hogy itt mások a szokások és ők ezáltal saját kulturális identitásuknak is hangot adnak. Kissé a többi falu fölé helyezik saját településüket. „*Az arnóti nép mindig jobb volt, mint a vámosi. A vámosi reformátusok mindig olyan önzőek voltak.*” (Stefura Lajosné 2013) „*Mások voltak Arnóton a szokások, nem volt soha olyan dolgos nép, mint a pálfalusi. Az asszonyok nem szóttek, nem fontak, a bácsik meg szerettek üzletelni, más volt az életvitelük.*”

„*Pálfala igen cifra és nyalka volt, de egy olyan nagy községbe, mint Vámos nem számított, nem érdekelte, hogy nem ment a templomba. Akármilyen buta is volt,*

de szégyellt a templomból kimaradni. Most is így van Pálfalán, ha valaki messziről költözik ide, azt jöttmentnek nevezik, de ha elkezd templomba járni, befogadják.” (Tamásné 2013)

Itt erősen megmutatkozik a kulturális különállóság, a saját identitás elemeiket másokhoz viszonyítva határozzák meg. Az így termelt sztereotípiák mentén rendeződik a gondolkodás és alakul ki a csoporttudat, mely kijelöli a csoport identitását és határhelyzeteket létrehozva kijelöli az etnikum határát. A befogadás egyetlen lehetősége a kulturális identitásban való osztozás, ami jelen helyzetben a vallás.

IV.1. A közelmúlt eseményei

1990-ben Magyarországon 647 ember mondta azt, hogy az anyanyelve ruszin. Jelenleg 1000 körüli a számuk. A magyarországi ruszinok szervezetét 1991-ben hozták létre. A ruszin nemzetiségi önkormányzatok nagyban segítették a ruszin kultúra fennmaradását. (Tom Trier 1999:55) Sajópálfalán, ami a térség görögkatolikus vallási központja a válaszadók kb. hét és fél százaléka vallotta magát a ruszin kisebbséghez tartozónak. Ennek különböző okai vannak.

A sajópálfalai ruszin önkormányzat, 2010 októberében alakult, a neve akkor még Sajópálfalai Ruszin Kisebbségi Önkormányzat volt, melyet 2012-ben változtattak meg. Sajópálfala Község Ruszin Nemzetiségi Önkormányzata névre. A képviselőtestület négy tagból állt. Sokan idegenkedve fogadták a megalakuló ruszin önkormányzatot, amely igyekezett megnyerni a lakosság bizalmát.

Az első megmozdulás a sajópálfalai görögkatolikus egyházzal összefogva történt. 2011-es naptárt adományoztak a falu családjai részére. Az első közösségi rendezvény a 2011. március 15-e megrendezése volt, valamint Komlóskára látogattak és a ruszin nappal egybekötött falunap is megrendezésre került. *„Ezek tükrében a lakosok ismét felismerték a görögkatolikus vallás rég elfeledett ruszin ősi gyökereinek fontosságát”*. Fekete Edina a ruszin önkormányzat vezetőjének elmondása szerint 52 fő vallja magát ruszinnak Sajópálfalán. Ez azért is fontos, mert 50 főtől jár a támogatás, tehát 100%-os támogatást kapnak. A legnagyobb ruszin rendezvény 2015 nyarán volt az önkormányzattal és az egyházzal együtt. Ott többek között ruszin és magyar ételeket készítettek. A falu ruszin és nem ruszin lakossága együtt készült a rendezvényre. Nincs különbség, ki vallja magát ruszinnak és ki nem, mivel a falu ruszin gyökereket táplál. Általánosságban ez

úgy nyilvánul meg, hogy pl. a karácsonyi ünnepekben a kántálást együtt végzi ruszin és nem ruszin, vagy a ruszin ételek is ismertek az egész faluban.

„Nagy álmunk, hogy ruszin nyelvtanfolyamot indítsunk. Miskolcon indult tavaly, de most itt is van rá igény. Szeretnénk más településekkel is tartani a kapcsolatot, Múcsonnal és Komlóskával. A ruszin tábor minden évben működik a településen. Volt egy hagyományörző tábor azt Attila atya szervezte. Abban is ruszin hagyományörző tevékenységeket végeztek a diákok”.

„A fiataloknak változó az érdeklődésük”. A családi napon nagyon jól érezték magukat. Pálfalán 3-4 ember beszél a ruszin nyelvet. Többeknek a hétköznapi szólásaiban is megjelennek ezek a szavak.

Szeretnénk megkeresni a régi recepteket a ruszin gyökerű ételekhez. A nemzetiségi önkormányzatot lecsökkentették, már a négy helyett csak 3 tag van. Borsod megyében van az országban egyedül megyei önkormányzat. Itt a megyében van a legtöbb ruszin még most is.” (Fekete Edina 2016.02.07.)

Mint láthatjuk, a közösség ismerkedik a ruszinság tudattal, de nehezen azonosul vele. „Az 52 fő egy része is csak látszat identitással rendelkezik. „Azt mondják ruszinok, vagy mik vagyunk, nekem is be van írva az önkormányzatnál”. (Drótos Ildikó 2013) Felmerül a kérdés, miért a minimum létszám körül mozog a ruszinság számaránya a településen, holott a lakosság közel fele görögkatolikus. A válasz abban is rejlik, ha nincs meg a minimum létszám, anyagilag az állam nem támogatja az önkormányzatot. Tehát a vallási identitás megélését tekinthetjük egyedül a ruszin identitás megélésének. Ennek kérdése a további folyamatokból körvonalazódik számunkra. Sajópálfala megtartotta ruszin eredetű hagyományait, amelyben kizárólag a görögkatolikus vallás gyakorlásának volt szerepe, ugyanis a nyelv elveszett.

IV.2. Endogámia és exogámia kettősége, mint identitást megtartó erő

A házassági szokások nagyon sokat megmutatnak a települések kapcsolathálójából, amelyek kirajzolódása Sajópálfalán is érdekes vonalat követ. A vallásnak az identitásban megnyilvánuló szerepe, valamint közösségmegtartó erejének vizsgálata kiemelkedően fontos, mely az endogám házassági szokásokat vallási téren huzamos ideig fenntartotta, és ez által megőrizte a falu különállóságát. A falvakban ekkor még stabil identitáshatárok működtek, és működött a lokális közösség. Idegenek nem éltek a faluban. Mára már a kép árnyaltabb, több az idegen, de a befogadás fogalma átértelmeződött a településen. Erről a következő fejezetben részletesebben olvashatunk.

A szakirodalom olvasása közben az is feltűnik, hogy a szomszédos Sajóvamos történetében meg sincsenek említve a ruszinok, pedig Sajóvamos 1/3 része görögkatolikus vallású és ruszin eredetű. Ez ott a helyi társadalom szempontjából nem fontos. Közben az is kiderült, hogy Sajóvamos, amely egy vegyes felekezetű település, exogám házassági formákat követett, de az endogám Sajópálfalával szinte semmilyen kapcsolata nem volt házasság szempontjából. Pedig szomszédos települések révén alig egy km választja el a két települést. 1765 és 1810 között csupán egy közös házasság történt a két település között. (Örsi 1985:78) Viszont Sajópálfalának a házassági szokásairól sok jellegzetességet lehet fellelni, amelyben a vallási endogámiaira mindenütt utalnak a források.

A század első felében a felekezeti endogámia még erősebben érvényesült az etnikainál. A nyelv rugalmasabbnak bizonyult a felekezeti hovatartozásnál. Úgy tartották, hogy a más etnikumú házastárs „magyarul úgy is megtanul, de vallását egykönnyen senki se változtatja meg. A korábbi időkben a vallási endogámiát a fiatalok családi szocializáció útján sajátították el és ennek betartását szolgálta az egyház erkölcsi fegyelmező ereje”. (Pilipkó 2009:42)

A vallásnak, főleg az idősebbek és a középkorúak értékrendjében még napjaink szekularizált világában is jelentősége van. A katolikus és protestáns egyházak elvi különbözősége vegyes felekezetű házasság esetén általában konfliktushelyzet forrása: melyik egyház templomában történjék az esküvő, majd hol kereszteljék a gyermeket stb., s mindegyik egyháznak megvannak a maga eszközei, hogy szankcióval illessék az „eltévelyedettet.” Ezért, különösen a vallásos szülők igyekeztek tiltással is kivédeni a vegyes felekezetű házasság létrejöttét. Minden házasság befolyásolja az adott család társadalmi megítélését, a falu hierarchiájában elfoglalt helyét.

Egy „múlt nélküli” idegen házastárs csak gyengítheti ezt a pozíciót a közösség értékrendjében. A helyi társadalomban a családok pozíciói hosszú idő alatt alakultak ki s az egyén a családján keresztül kapcsolódik közösségéhez. A házassággal ugyanakkor nem csupán a két egyén kapcsolja össze az életét, hanem közvetett módon, a két család, sőt a rokonság is. (Pilipkó 2009:44)

Sajópálfalán egyenesen szégyennek számított, ha valaki reformátussal vagy evangélikussal kötött házasságot. Ilyenkor több esetben az is megtörtént, hogy kitagadták a családból az egyént, vagy megtiltották a házasságot. *„Édesanyám görög katolikus volt és Vámosra ment férjhez reformátushoz, a református papnak reverzálist kellett adni, hogy átengedi a családot a görögnek. Nem nagyon tetszett a rokonoknak, nem akarták engedni*

a házasságot. Végül beleyeztek”. (Molnárné 2016) Ez a példa egy kicsit megengedőbb volt, ugyanis itt egy jobb módú református fiúhoz ment a szegény sorsú sajpópálfalai görögkatolikus leány. Itt a gazdasági érdekek domináltak. De ez sem tudta felülrni azt, hogy a gyerekek ne görögkatolikusok legyenek. Néhány családnál több évig tartó harag keletkezett azért, mert nem tudtak megegyezni melyik templomban kereszteljék a gyerekeket.

A településnek saját házassodási köre volt és ez ritkán esett a szomszédos településekre. A legrégebbi időkben a felekezeti endogámia mellett a települési endogámia is működött de mivel, ezáltal egy ilyen kis településen már nem is volt olyan egyén, akit ne fűztek volna rokoni szálak a közösség többi tagjához, megkezdődött a kifelé házassodás. De ez csak meghatározott görögkatolikus településekre irányult, amelyek a következők voltak: Múcsony, Sajópetri, Homrogd, Görömböly, ami már Miskolc része, valamint Baktakék, Irota, Abaújszolnok, Rakaca, és Viszló.

A helybeliek gyakran látogatták, ezeknek a településeknek a templomait és búcsúit is, és fordítva. (Tamásné 2014) A házasságkötések is oda-vissza történtek, ezáltal erősítették a kulturális identitást, fenntartották a homogén görögkatolikus vallást. Még jelenleg is előny a görögkatolikus házastárs a településen, mintegy fenntartva a kulturális identitást, és ez által mintegy újratermeli a közösség zártságát, ami egyedülállónak tűnik a környéken. A helyi görögkatolikuság olyan adaptációs formát fejlesztett ki, amelyben a beházassodott idegen felekezeti házastárs vallása felett mindig domináns volt a görögkatolikus vallás. A megszületett gyermekek mindig görögkatolikusok lettek. Egy görögkatolikus templom révén ez nem is volt csoda.

Sajópálfalán a beazonosítás még mind a mai napig, főként az idősebbek körében a családon, családi néven keresztül történik. A fiatalabb gyermekektől nem azt kérdezik, hogy „hogyan hívnak,” hanem azt, hogy „ki fia vagy”, ezáltal történik az identifikáció, ezért, aki beházassodott a helyi közösségbe azt nem is tudják azonosítani csak akkor, ha a nagyszülők helyiek voltak, és azok nevére hivatkozik.

IV.3. Hogyan lehet a közösség teljes jogú tagjává válni?

A versein keresztül szeretne a közösség tagjává válni egy Sajópálfalára települt közhasznú munkás. A versek tartalmából, amelyből egy a mellékletben bemutatásra kerül, az derül ki, hogy neki mit jelent Sajópálfala, valamint megtalálhatjuk azokat a határvonalakat, amelyek közte és a lokális közösség között húzódnak. A faluról vallott ismeretei arról tanúskodnak, hogy

jelenleg is folyik a beintegrálódása a közösségbe. Kijelentései között ilyen mondatok szerepelnek: *“Nehéz bekerülni a falkába, de én már félig benn vagyok”*. (Munkácsi 2016) Templomba nem jár, talán ezért is nehezen fogadják be a település lakói. Sajátos világlátása miatt nehezebb a helyzete, valószínűleg a verseket is azért írja, hogy elismerést vívjon ki magának a településen.

Versében fogalomhasználata nem világos, keverednek a nemzetiségnevek és összerosódnak. Látszik, hogy az identitás megítélése képlékeny nemzetiségi szempontból.

A sajpóálfalai nép mindig is szorgalmas, kitartó volt, amely a versben is leírásra kerül és mind a helyi lakosság életvitelére utal. Ezzel próbál meg egy idealisztikus képet festeni a településről, úgy érzi, ezzel rokonszenvet válthat ki az itt élőkben.

A vers íróját nehezen akarja befogadni a közösség, valószínűleg kissé eltérő gondolkodásmódja miatt. Mivel nem vallásos, nem jár templomba, hiányzó kulturális identitás elemei miatt a közösségen belül a perifériára szorult. A verseit elfogadták, de őt magát nem, idegenként, jöttmentként viszonyulnak hozzá. Olyan emberként tekintenek rá, mint aki nem ugyanazt az értékrendet képviseli, mint a helybeliek Ezt ő is érzékeli, de nem tesz semmit annak érdekében, hogy más legyen róla a vélemény.

A vers sajátos módon került bemutatásra. A Polgármesteri Hivatalban van kifüggesztve a szerző több versével együtt.

Egy másik példán keresztül alátámasztható, hogy hogyan lehet a helyi identitás részesévé válni.

Az egyén, kb. 15 éve került a településre, római katolikus vallású és a gyermekei is azok voltak, még idekerülésük után jó pár évig. Buzgó vallásosságuk, valamint azon vágyuk, hogy ők is beilleszkedhessenek ebbe a görögkatolikus közösségbe, magával hozta az aktív templomba járást, valamint a közösségi szerepvállalást, amely a közösség általi befogadást és mély rokonszenvet váltott ki az egyén és családja iránt. *„A vallás az egy irányadó dolog, amihez viszonyulni kell. Az egy olyan irány, ami egy erkölcsi irányadó, erkölcsi értékrend szerint csoportosul. Valamikor meg kell alázkodni egy kicsit azért, hogy a másik is elfogadja a mi értékrendünket. Pálfalán a valláson keresztül fogadják be az embert,”* (Izsó 2015) Lassan megindult a család integrálódása a közösséghez, mely a gyerekek részéről a görögkatolikus vallás felvételében teljesedett ki, ezáltal ők már közelebb kerültek a helyi közösséghez, amelyhez tartoznak, és értékrendjét a magukénak vallják. Valamint a ruszin önkormányzatnak is tagjai. *„Az őseim római katolikus és*

reformátusok voltak, én római katolikus vagyok, feleségem, fiaim görög katolikusok. Az értékrendek nagyon fontosak. Jézus Krisztus egy egyházat alapított, de nem kettőt és többet.”(Izsó 2015)

Az édesapa önkormányzati képviselő, már a második ciklust nyerte úgy, hogy elenyésző rokonsággal rendelkezik a településen. Egyetlen családdal fűzik össze rokoni szálak, akik szintén nem tősgyökeres lakosok a településen. Meg kell jegyezni, hogy itt a faluban az erőviszonyok a rokonságban is rejlenek. A polgármester és a képviselő választás tétje attól is függhet, hogy melyik induló személynek nagyobb a rokonsága. A legutóbbi választáson is a legnagyobb rokonsággal rendelkezők kerültek vezető pozícióba.

Ezért speciális eset az, amikor egy nemrég beköltözött személy, kivívja a helyi közösség elismerését és képviselői pozíciót szerez. Vallásossága és szorgalma által érdemelte ki az itt élők elismerését, ami nem könnyű egy betelepült „jöttment”-nek és nem utolsósorban más vallásúnak és családjának.

Erős fejlődést mutat, és mutatott is a vallási élet. Laci atyának sokat köszönhetünk, ő indította el ezt a fejlődést. Az utóbbi időben nagyon sokan jöttek ide, megépült a zárándokház, híres lett a falu. A Monostor¹⁷ is nemsokára készen lesz. Van egy kisfilm Pálfaláról az interneten, érdemes megnézni, ez a monostorépítésről szól. (Izsó 2015)

Mindebből az tűnik ki, hogy a közösség teljes jogú tagjává vált, és a vallási identitásán keresztül tagozódott be a település életébe. A mai világban mindenki keresi a gyökereit, ez jelenthet kapaszkodót és ez elősegítheti a közösség fennmaradását. A görögkatolikus egyház tehát nagyon erős a településen, amely a közösség számára is nyilvánvaló, és behúzó erőként működik. *„Keleten maradt meg a hitnek az alapja az ortodoxia. A római egyház elvilágiasodott, próbál visszatérni, de nem egyszerű neki. Az én gyerekkoromban a Hiszekegyet még az 352-es hitvallás jelezte, a görögöknél most is ezt mondják. Ez nagyon jó, mert a régi eredeti szokások előtérbe kerülnek, ami nagyon fontos, hogy az utókornak is megmaradjon valami ezekből, mert a hitnek az alapját vissza kell hozni, úgy gondolom, ez szükségeltetik. (Izsó 2015)* Az interjúalany

¹⁷A magyar görögkatolikus egyház közelmúltjában nem volt még példa arra, ami most a Miskolci Apostoli Exarchátusnál történik. Belső igényként megfogalmazódva, néhány ember elhivatottságának gyümölcseként monostor épül női szerzeteseknek Sajópálfalán. Néhány, a keleti szerzetesi életformát kereső görögkatolikus hívó belső igényéből nőtte ki magát a kezdeményezés, amire még nem volt példa az országban. A IV. század óta létező és növekvő keleti szerzetesség hazai képviselője, a bazilita rend 1989-es újjászerveződése óta Máriapócson működik férfi és női monostor. Ez kap nemsokára kistestvért Sajópálfalán, a templom fölötti domboldalon.

örömmel fogadja a görögkatolikus egyház törekvéseit, amelyek jelenleg újkeletűek, de a lakosság körében megosztóak lehetnek.

V. Vallás, identitás, vidéki imázs, a keleti szokások újjáéledése

„A vallás fontossága abban a képességében rejlik, hogy egyrészt egy egyén vagy egy csoport számára a világról, az énről és a kettő kapcsolatáról szóló elképzelések általános, mégis sajátos forrásul szolgál. Ez a valóságmodell aspektus másrészt meggyökeresedett és nem kevésbé sajátos mentális diszpozíciókat kelt, ez a valóság számára szolgáló modellaszpektus. Ezekből a kulturális funkciókból erednek aztán a társadalmi és pszichológiai funkciók” (Geertz 2001:115)

A reformkor óta a vidéket egyértelműen a nemzetivel azonosították. Különösen a 20. század elején, a válságos időszakban a parasztságot a nemzeti kultúra letéteményeseként értelmezték. A vidéki idill ismert a mi kultúránkban is, azonban mindig kiegészült a vidék állapotának és a vidékiek életkörülményeinek kritikájával is. „A vidéki imázs a kívülálló városiak produktuma. Beavatkozás mindabba, amit a vidék jelent.” (Kovács 2006:9) Az újratanulás folyamatával egyfajta hibridként él tovább a régi elemek és az újak elegye. A vidéki települések vizsgálata során elengedhetetlen a vidék fogalmának definiálása, amely a sajjópálfalai kutatás során is kiemelt figyelmet kap, ugyanis a görögkatolikus¹⁸ vallás és egyház vizsgálata is egyfajta vidéki imázsként értelmezhető. „Valamennyi vallásnak lényegi alkotórésze, hogy megmutatja a jelentés a gazdag viszonyt az emberek által vallott értékek és az általuk megélt lét általános rendje között”. (Geertz 2001:8)

Mit is jelent az imázs szó és hogyan tudjuk a kutatás szempontjából a helyi viszonyokra értelmezni ezt a koncepciót? Újjászületnek a népszokások, hagyományok, látványosságok a fejlesztési imázsokban. Sajjjópálfala újra búcsújáró és zarándokhely. Falvaink jelentős részében is helyi imázsok megújulása történik, melyet a falusi turizmus is ösztönöz. A fejlesztési projekt

¹⁸ „A görögkatolikusok azok a bizánci szertartású keresztények, akik a katolikus egyházzal teljes egységben élnek. Elnevezésükben a „görög” szó a bizánci szertartásra, a „katolikus” pedig a Római Apostoli Székkel való egységre utal. Ma Magyarországon mintegy 300 ezer görögkatolikus hívő található, de számuk egyre növekszik.” (Véghseő 2015)

és imázs készítés beavatkozási lehetőséget biztosít a szakértők, értelmiségiek, az un. projektosztály tagjai számára, akik többnyire nem falusiak.

„Az imázs: széles körben hozzáférhető, elfogadott és használt képzetek megjelenítése”. (Kovách 2006:7) A vidék, a falu mai megjelenítésének eszköztárába beépültek. Jelen esetben a görögkatolikus egyház keleties elemeit, valamint a ruszinság újjáéledését nevezhetjük imázs elemeknek. Mindez úgy tűnik felülről történő beleavatkozás a közösség életébe, új identitáselemek konstruálása bontakozik ki.

A média és az internet befolyásolja elsősorban a tömegek vidékképét. A sajpópfalvai búcsújáróhely is egyre többször szerepel a médiában, egyre népszerűbb a Kárpát-medence népei között.

5.1. Egyházi ünnepek, funkciójuk a közösség életében

Az ünnep az egy kitüntetett alkalom a közösség életében, mely a hétköznapitól eltérő viselkedési formákat ír elő a közösség számára, melynek megélése funkcionális szerepet tölt be a csoport és az egyén részéről egyaránt. Az ünnepek jelentős részének tartalmilag is lényegéhez tartozik az emlékezés szándéka. Valami nem jelenvalónak a jelenvalóvá tétele. Valamennyi nagy vallás ünnepei felidéznek a vallás születéséhez kötődő szakrális történéseket. Minden nagy keresztény ünnep az evangéliumokban elmondottakra emlékezés (Kapitány Ágnes-Kapitány Gábor:2012:1-4). A közösséghez való tartozás tudata, más szóval az összetartozás érzése az egyházi ünnepeken fokozottan van jelen ezen a görögkatolikus településen, még az individualizált globális világban is, melyben a fogyasztás funkcióját lehetne egyedül, mint pozitív hozadékot az ünnephez kapcsolni.

A görögkatolikus vallás mindig is ismert volt a sok ünnepéről, melyeket a közösség még a legnagyobb dologidőben is megtartott. A legnagyobb szegénynek számított Sajópálfalán, ha valaki a határban dolgozott ünnepnapokon vagy vasárnap. Az ilyen a embert közösség kibeszélte, és teljes nemtetszésének adott hangot. *„a Vámosi reformátusoknál még mindig cséplőgépek voltak az udvarba, Pálfala már rég elfelejtette a munkát, a sok ünnep mellett is mindig mindent megcsinált, volt itt egy ember, aki még ünnepbe is járt fuvarba Vámosra, az apám azt mondta majd elviszi az ördög”.* (Stefura Lajosné 2013) Konfliktus forrásként realizálódott az ünnepek sajátos miliőjének be nem tartása.

Az ünnepek megélése a görög katolikusoknál a vallás mélyebb tartalmának átélésén keresztül az identitás szerves részévé válik, és olyan

tudattartalmakkal látja el az egyént, amely a közösségéhez való tartozást a közös ünneplés, communitas érzésében teljesíti ki.

Jó példa erre a görög katolikus parókus új kezdeményezése, az élővíz szentelés, melyet a falu népe több évtizedes szünet után közösen hajtott végre.

“A fő veszély a szekularizáció, az elvilágiasodás. A vallás háttérbe szorul, mélyebb tartalma eltűnik, és lassan megkopik, eltűnik a színe, sokszor a tartalma is. Maradnak az üres formák, de az sem sokáig tartja el magát és eltűnik. Így felolvad minden, ezért szeretnénk visszatérni a gyökereinkhez.” (Kiss 2016)

Vízkeresztkor tartották a múlt században a görögkatolikusok az igazi nagy karácsonyt, ugyanúgy, mint napjainkban az ortodoxok. A vízkereszt előtti nap szigorú böjt. A vízkereszt kántálás vagy (csedroválás) is szokás volt a településen. Ilyenkor a fiúgyerekek mentek vízkereszt viliáján kántálni az ablakok alá, és karácsonyi énekeket énekeltek. (Kisfalusi 1995:156)

Január 6-án pedig, mint minden olyan falunak a népe, amelyiknek a területén patak folyt keresztül, a patakhoz vonultak ki vízszentelésre.

Ha nem volt befagyva a patak, akkor a hídról folytatta a pap a vízszentelést. Ha pedig fagy volt, hármassal alakú léket vágtak rá, és a patak jegén folyt a szentelés. Aztán évekig a templomban tartották a szertartást. *“Vízszenteléskor is a falu végén a forrást akarom mindenképpen megszentelni. Eddig a kényelem diktált. A jó Isten nem tud minket megáldani, ha nem nyílunk meg, a megnyílásért pedig áldozatot kell hozni”.* (Kiss 2016) A vízszentelés megtörtént az újonnan kialakított meditációs ösvény végén található forrásnál. Ide vonult ki a falu népe a vasárnapi szent liturgia után. Valószínű a rossz idő és a hosszú út miatt kevesen voltak kinn a forrásnál. Azért ütközik akadályba az új törekvés, mert sok az idős ember, aki hiába is szeretné, sajnos nem tudja teljesíteni a kb. két km-es távot a templomtól a forrásig tartó úton. Aki pedig elmehetett volna, annak más volt a véleménye. *„Miért nem lehet úgy, ahogy megszoktuk már?”*(Tamásné 2016)

A régi hagyományhoz való visszatérés meghozta az újítást ezen a téren is, a lakosság viszont vegyesen fogadja. A mai felgyorsult világban nem biztos, hogy van ideje az embereknek a heti öt napi munka után, egy kb. két órás eseményen a szent liturgia után részt venni.

V.2. A ruszin búcsú, mint eddig ismeretlen ünnep a településen

Az önkormányzat az Országos Ruszin Önkormányzat kezdeményezésére a görögkatolikus egyházzal együtt megtartotta a soron

következő kihelyezett ülésüket. Ruszin zászlót ajándékoztak a sajpórfalai kegytemplomnak. A céljuk az volt mindezzel, hogy a régióban élő ruszinok találkozzanak, bemutassák kulturális értékeiket és egyúttal emlékezzenek saját nemzetiségi hagyományaikra. (Szónóczi 2013) A ruszin búcsú azért is érdekes a településsel foglalkozó antropológus számára, mert egy új keletű, megkonstruált ünnepről van szó, amelynek nincs hagyománya a településen.

A helyi és az országos ruszin önkormányzat felismerte, hogy csak a görögkatolikus egyházzal karöltve tud embereket megmozgatni, ezért jött létre a ruszin búcsú. Mindeddig két búcsú volt a településen, az egyik a pünkösdi búcsú, a másik pedig az őszi búcsú szeptember harmadik vasárnapján, a könnyező kegykép visszakerülésének tiszteletére.

A falu történetében a Rákóczi szabadságharc utáni időktől fogva tanúskodnak források a ruszinok jelenlétéről. Az általuk emelt fatemplomban 1717. január 6. és február 16. között az Istenszülő képének szeméből véres könnyek hullottak. (Gál-Halász 2011:103) A könnyező ikon azonban csak több mint kétszáz évvel később, 1973-ban került vissza. 1717 után a képet Egerbe szállították, majd onnan egy minorita szerzetes magával vitte Pécsürögre az ottani templom főoltárképének. Figeczki Balázs esperes kitartó munkájának eredményeként sikerült csak visszaszerezni. (Gál-Halász 2011:104)

2015. szeptember 15-én, Kisasszony napján volt a negyedik ruszin búcsú, amelynek a funkciója a lokális vallási és etnikai identitás összekapcsolása lenne, és lehetőség a falu lakossága számára, hogy találkozzanak olyan ruszinokkal, akik még őrzik a nyelvüket, de ezekkel az itt élőket csak a görögkatolikus hagyományok kötik össze.

„A mai ünnepnek az adja meg a különleges jelentőségét, hogy a ruszin azon magyarországi nemzetiségek közé tartozik, ahol a nemzetiség és a vallás nagymértékben egybeesik” – mondta Fedor Tibor,¹⁹ majd rámutatott ennek történelmi hátterére is. Köszöntőjében kiemelte, hogy a ruszin kisebbség magyarországi jelenléte jó példája a többségi nemzet és nemzetiség közötti harmonikus együttélésnek.

A Ruszin búcsún, két nyelven, ószlávul és magyarul bemutatott Szent Liturgiát Szócska Ábel első helynök vezette.²⁰ „A templom teljesen megtelt az ország különböző falvaiból és városaiból is eljöttek a Boldogságos Szűz születésének megünneplésére. Dunaújvárosból Pécsről, Nyírkálászból,

¹⁹(Magyar kurír 2015) Hozzáférés: <http://magyarkurir.hu/hazai/orszagos-ruszin-bucsut-tartottak-sajpalfalan> Utolsó letöltés ideje: 2015.11.23.

²⁰(Magyar Kurir 2015)<http://magyarkurir.hu/hazai/orszagos-ruszin-bucsut-tartottak-sajpalfalan> utolsó letöltés ideje: 2015.11.23.

Nyíregyházáról, Debrecenből, Budapestről. Borsod megye sok településéről érkeztek a ruszin önkormányzatok képviselői és a közösség tagjai.” (Ruszin világ XIII. évfolyam 115. szám 13. o)

Ezek az eseményeken a helyi lakosság az ambivalens érzésével találkozik, egyrészt közelinek érzi az ünnepet és az elfogadás mellett dönt, mert egyházi ünnepként könnyebben fogyaszthatóvá válik az esemény, és „nem illik kimaradni, főleg nem egy búcsúról”. (Simárszkiné 2016) Viszont nem teljesen világos az itt élők számára, hogy egy eddig ismeretlen ünnep mi is a célja az önkormányzatnak és az egyháznak. Kettős érzellemmel vesznek részt az eseményen. Pedig a rég elfelejtett dolgok felidézésével, amelyeknek a visszatanulására lehetőség nyílna és a keletre tolódással a görögkatolikus vallás őseredeti volta kerülhetne szélesebb körű megismerésre.

„Három búcsú van, mivel zarándokhely. Fontos, hogy széles körben ismert legyen a település még a határokon túl is. Erre jó nekünk a ruszin búcsú.” (Kiss Attila 2016)

A funkciója ennek az eseménynek az, hogy még szélesebb körben ismertté váljon a sajjópálfalai búcsújáróhely. Viszont a világképek és a közösség behatóbb ismeretével jövünk rá, hogy a modern világban inkább már a hírnév fontos. A ruszin búcsú megkonstruálásának a fő oka az lehet, hogy Sajjópálfalán egy csíksomlyói mintára létrehozott ruszin találkozót, őseredeti ruszin gyökerekkel táplált ünnep szeretnének megteremteni, hogy fogyasztható legyen a vallásos emberek és a vallási turizmus számára is. A kevésbé ismert búcsújáró helynek kell a hírnév, hogy még szélesebb körben ismertté válhasson.

V.3. A böjti napok és szokások szerepe

Az antropológiai kutatások fókuszában mindig is a kishagyomány kutatása állt a központban, amely a legjobban világított rá a közösségre és ez által fontos információkkal segítette a tudományt a probléma még teljesebb körű megértésében. Jelen esetben a vizsgált település tekintetében a böjti szokások funkciójának vizsgálata is jó eredményekkel kecsegtet.

A böjt jelentősége a mai fogyasztói társadalomban is felértékelődően van, de nem vallási szempontból, hanem egészségügyi és életvitelbeli szerepe miatt. *„A böjti szokásokra a szekularizáció hatása az, hogy az egyház nagyon lazított az egyházfegyelmen, az embereket ki akarta szolgálni mindenben. Szinte már eltűnt a böjt, már nincsen böjt, csak a fogyasztás van. Fogyassz, és*

akkor boldog leszel! Nem kell félni szerintem attól, hogy igenis igényeket támasszunk az emberek felé, hogy keményebben böjtöljenek.” (Kis Attila 2016)

Sokan felismerik a böjt fontosságát, de teljesen más kontextusban, mint ahogy a vallásos világban jelen volt. Az étel hatalmas szerepet játszik abban, hogy az embereket összekösse élőhelyükkel, környezetükkel, kultúrájukkal, közösségeikkel és azokkal, akik az ételt előállítják (Trathen 2008:1)

A böjti időszak a görögkatolikus vallás körében még kifejezettebben van jelen, mert nagyon sok ünnephez böjtöt is előír a vallási szokásvilág, amely különböző formákban nyilvánul meg a településen. Helyi érdekességek is megfigyelhetők.

A böjt jelentősége a szimbólumokon keresztül realizálódik, a szimbólumokban jelenik meg a jelentés telítettsége. A szimbólum olyan dolog, ami mindig valami másra utal. (Geertz 2001:8)

A böjt is tele van szimbólumokkal. Jézus Krisztus negyven napos böjtölését és szenvedését szimbolizálja a böjtölő egyén. Így azonosul vele és így vezekel a bűneiért.

A településen mindmáig a fogyasztói társadalom még nem tudott igazán gyökeret verni, – melynek ideológiája teljesen ellentétes a böjttel –, a zárt közösség részben őrzi a böjti szokásait. A globalizáció sem iktatta ki a böjti szokásokat, melyek megmaradtak és a helyi kisközösség különállóságát jelzik mind a mai napig. Jelenleg a görögkatolikus egyház, a megszokott böjti gyakorlatok helyett egy szigorúbb böjt bevezetését szorgalmazza. Ez a későbbiekben kerül ismertetésre. Az időrendiség sorrendjében bemutatásra kerülnek az egyházi év böjti fegyelmet megkívánó napjai is.

A nagyböjt kezdete előtt egy héttel van húshagyó vasárnap, másként nagyfarsang. Ekkor ettek utoljára húst.

A farsang utolsó vasárnapja vajhagyó vasárnap vagy kifsarsang, amikor a vajat (tejes ételeket!) is elhagyták az étrendből.

A nagyböjt hét hétig tartott. Tilos volt mindenféle mulatozás, nevetgélés, a legényeknek az italozás is. Sokan már vajhagyó vasárnap, mások az első böjtkor, hétfőn hamuval kisérték az edényeket, hogy egy csöpp zsír se maradjon bennük. (Bodolóczkiné:2012) Hétfő, szerda, péntek szigorú böjt volt. Régen voltak olyanok, akik ezeken a napokon hét hétig semmit sem ettek, csak kenyeret és vizet ittak. A nagy többség még olajjal sem főzött ilyenkor.²¹ Sokfajta böjtös ételt ismernek, a bab, a krumpli, a káposzta nagy szerepet játszott.

A nagyböjt harmadik vasárnapja: kereszthódoló vasárnap. Ilyenkor egyes görögkatolikus településeken poklonát is vernek a hívek. „A szent liturgia után, letérdelnek a templom kövére és a homlokukat háromszor a földhöz érintik.” (Bartha 1999:81) Nagy ünnepnek tartották ezt a napot a településen. Ilyenkor igen szigorúan böjtöltek. A legidősebbek szinte semmit sem ettek.

Meg kell említeni egy már feledésbe merült újonnan bevezetett vallási elemet. „*Fontos hogy a görögkatolikus egyház ismerje meg kincseit, mert rengeteg kincsünk van. Pl. az előszenteltek liturgiája²² a hetvenes évek előtt Magyarországon nem ismerték, gyakorlatilag eltűnt.*” (Kiss Attila 2016) Jelenleg újra beépítették ezt a gyakorlatot, mely megtiltja a szent és isteni liturgia ünneplését a nagyböjt hétköznapjain.

A közösség minden tagja várja a húsvéti ünnepeket, hogy visszatérjen a rendes szertartásrend.

Húsvét vasárnap. Az időrendiség kedvéért kell itt tárgyalni ezen ünnepet. Ugyanis egyenesen a nagyböjti élet ellentétéként fogható fel szimbolikusan is. Krisztus feltámadásának a napja. Örömnep, véget érnek a böjti napok. A templom udvarán körívben sorakoznak a gazdag étkekkel megrakott díszes kosarak. A mise végeztével a pap körbejárva megszenteli a kosarak tartalmát, a főtt sonkát, kolbászt, tojást és a gyönyörű sárgán világító húsvéti túró, vagy ahogyan itt nevezik: a *szirkát*.²³ Minden megszentelt kosár mögött ott szoronganak ünneplőben a helybeli családtagok és az ilyenkor itt vendégeskedő családtagok és rokonok.

(Simárszkiné 2016)

Augusztus: Keresztelő Szent János feje vétele. Ennek emlékére nem esznek tálból, mivel Keresztelő Szent János fejét is tálra helyezték. Ez szigorú böjti nap.

Szeptember közepén van a Szent Kereszt felmagasztalása.²⁴ Böjtös ünnepnap, e napon a templomban gyümölcsöt szentelnek.

²² „A bizánci szertartású Egyház nagyböjti előírásai között van egy különös liturgikus szabály. Ez a szabály megtiltja a Szent és Isteni Liturgia ünneplését a nagyböjt hétköznapjain. Az előírás világos: semmilyen körülmények között nem szabad megünnepelni az Isteni Liturgiát hétfőtől péntekig, az Örömhírvétel ünnepe kivételével. Szerda és péntek estére ill. néhány ünnepre (Febr. 24., márc. 9.) azonban egyházunk áldozási istentiszteletet ír elő, amit az „*Előre Megszentelt Adományok Liturgiája*”-nak nevez.” (2010) <http://www.parochia.hu/1nyitolap/Eloszenteltek.htm> Utolsó letöltés ideje:2016.02.07

²³ Szirka: helyi jellegzetesség, édes túrószerű étel, tojással, amelyet húsvétkor fogyasztanak a helyi lakosok.

²⁴ Szeptember 14-én, a Szent Kereszt felmagasztalásának ünnepén két történelmi eseményre, Krisztus keresztjének megtalálására, valamint visszaszerzésére emlékezik az egyház. A Szent

A karácsonyi böjt (vilia). Az ünnep a viliával, előestével vagy szentestével veszi kezdetét. Sok hiedelem fűződik e naphoz, melyek a régi termékenységi rítusokkal vannak összefüggésben. A házigazda szénából és a szemes terményekből visz be a lakásba. A széna, melyet az asztal alá helyeznek, Jézus Krisztus jászlát szimbolizálja. A karácsonyi asztaltól nem állnak fel az asszonyok, hogy a tyúkok „megülősödjenek”, sok kotlós legyen a következő évben.

A vilia napja eredetileg szigorú böjt, böjtöset ettek. Az idősek vincsováltak, köszöntőt mondtak, amikor beléptek a házba. A fokhagyma és a méz is szerepet kapott ezen a napon, mivel a vacsora előtt ezekből fogyasztottak. A gyerekeknek is adtak belőle. Az első fogás hal volt, majd következett a mákos bobajka. Jelenleg is sokan megtartják ezen a napon a böjtöt, nem nagyon változott ez a szokás.

Néhány böjti étel említése:

Élő hagyományként van jelen a településen sok böjti étel elkészítése, ezek közül helyi specialitás a vakhal, melyet szinte minden háznál készítettek böjti napokon. A nyers krumplit lereszelték, liszttel, fűszerekkel, tojással összekeverték és kisütötték. Mintegy fasírtként ették.

Gyakran fogyasztott étel volt az idősek körében a böjti macsánka. Lisztből készítettek rántást, ezt káposztalével felöntötték, és ebbe karikára vágott főtt krumplit raktak. Böjti napokon fogyasztották.

A zsámiska is ismert volt, kukoricadarából főzték és nagyon sokféleképpen ízesítették, túróval, tejjel, valamint pirított tejfölt is tettek a tetejére. Édes változata ismeretlen volt a településen.

Káposztás laskát is készítettek: A sparhelt tetején megsütötték a nagy darabokra vágott tészta, majd összetördelték kifőzték, olajos hordós káposztával összekeverték, fűszerezték. (Tamásné 2015)

Kereszt felmagasztalásának ünnepe 335. szeptember 13-ára nyúlik vissza, amikor Jeruzsálemben felszentelték a bazilikát, amelyet Nagy Konstantin császár emeltetett Krisztus sírja fölé. A Szent Keresztet Nagy Konstantin császár édesanyja, Szent Ilona találta meg Jeruzsálemben. A Keresztet szeptember 14-én ünnepélyesen felmutatták az összegyűlt népnek. Innen az elnevezés: Szent Kereszt felmagasztalása. (Magyar Kurir 2010) A Szent Kereszt felmagasztalásának ünnepe) <http://www.magyarurir.hu/hirek/szent-kereszt-felmagasztalasanak-unnep> Utolsó letöltés ideje:2016.02.06

V.4. Keletre tolódás vallási téren Sajópálfalán

„Napjainkban a görögkatolikus egyház országos megerősödésének lehetünk tanúi. A felülről építkező politika a kistelepülések lakóit sem kerülheti el. Mi is lehet ennek a célja? „A II. vatikáni zsinatnak az a határozata, amely előírta a keleti egyházak önértelmezésének revízióját, értékeinek újrafelfedezését, s törekvést a hagyományaikhoz való visszatérésre, tehát a latin eredetű elemeket a lehetőségeken belül igyekezett tudatosan kiszűrni a gyakorlatából. Ez a szemlélet a Hajdúdorogi Egyházmegyében már évtizedek óta jelen volt, meggyökeresedett s intézményes szinten működött”. (Pilipkó 2009:30) Sajópálfalán az utóbbi időben fokozatosan nyer teret ez a folyamat.

A három jelenlegi püspök felszentelésével felgyorsult ez a folyamat, melynek gyökere Chevetogne-i szerzetesi létükre vezethető vissza²⁵. Az egyház az oktatási intézményeiben napjainkban is hasonló szellemben neveli az ifjabb nemzedéket, s a nyíregyházi szemináriumban tanuló papnövendékek csak ezt tanulhatták meg, akik a megtanultak szerint próbálnak működni, azaz a keleti örökséghez való tudatos visszatérés elve alapján. (Pilipkó 2009:31)

A következő interjúrészlet is ezt támasztja alá: „*Ennek a lelki folyamata a görögkatolikus egyházban 1965-ben kezdődött, akkor pl. ilyenek történtek: ikonosztázionokat kezdtek építeni, amúgy előtte a 20. században ez nem volt divat. Akatisztosz²⁶ végzése a szertartásokban korábban nem volt. Az idők nem is ismerik itt az Akatisztoszt.*” (Kiss 2016)

A keletre tolódás kettőssége látszik a településen, amely nem összeegyeztethető a több száz éves szokásokkal. Visszaépítése a fogyasztói társadalomban kettősség érzését keltheti az emberekben, akik meg szeretnének felelni, de nem tudnak ezeknek az elvárásoknak. Az elfeledett

²⁵Chevetogne Abbey, also known as the Monastery of the Holy Cross, is a Roman Catholic Benedictine monastery dedicated to Christian unity located in the Belgian village of Chevetogne in the municipality of Ciney, province of Namur, halfway between Brussels and Luxembourg. Currently, the monastery has 27 monks.

https://en.wikipedia.org/wiki/Chevetogne_Abbey Utolsó letöltés:2016.03.10

²⁶ „A legrégebb akathisztosz a VII. század körül keletkezett az Istenszülő tiszteletére. Ezt szokták előírás szerint évente egyszer, nagyböjt ötödik, Akathisztosz-szombaton a reggeli szolozsmába iktatva elvégezni. Ennek mintájára a különböző népeknél számtalan akathiszt keletkezett az Úrnak és más szenteknek a tiszteletére.

Állva vagy térdelve végzik. A pap olvassa énekelve, a nép az utolsó mondatot vagy az Alleluját megismétli” http://www.parochia.hu/1oldalelemek/Akathisztosz/Az_akathisztoszokrol.htm

Utolsó letöltés ideje:2016.02.07

szokások újjáélesztése több konfliktus forrása lehet, azért mert jelenleg nem releváns a több száz éves, az akkori társadalomban meggyökeresedett hagyományok követése. A ma embere életvitelében differenciáltabb életmódot folytat, ahol nem tudja ezeket teljesíteni. Az egyházi személyiségek életvitelében is változás van kialakulóban. Hogy miért is?

Egy sajpópfalvai család őriz egy kb. 50 éves fotót egy búcsúi körmenetről. Ha ezt összehasonlítjuk egy mai hasonló eseménnyel, a legszembetűnőbb változást az egyházi személyiségek megjelenésében lehet észrevenni. Az egykori fotón az egyházi személyiségek öltözete egyszerűbb volt, szakállat nem viseltek. Mára a külsőségek is változtak. Ma a püspökök, illetve a metropolita²⁷ ruházata, fejedője is a keleti egyházi személyiségek viseletéhez hasonlít.

De nem csak a külsőségekre jellemző a keletre tolódás. A liturgiákon, főként a ruszin búcsúban is hallani néhány szláv részletet, amely megint csak a keletre tolódást erősíti.

A templomban az elektromos lámpákat visszaalakították hagyományos gyújtható gyertyákká és szeretteinkért is gyújthatunk gyertyát, ami eddig nem volt jellemző. Ezenkívül a padok jelenléte és szerepe is megváltozott. „A keleti egyházban az állás máig megmaradt az imádság testhelyzeteként a papok és a hívek körében egyaránt” (Szabó 2004:664) A keleti templomokban csak néhány pad volt a betegek számára fenntartva. A hívők állva, vagy térdepelve vettek részt a liturgián. „Ennek ellenére a görög katolikus templomokban is általánossá vált az ülő testhelyzet” (Szabó 2004:664) Sajópálfalán is az állás, ülés, térdepelés megszokott gyakorlata történt a közelmúltig. A jelenlegi parókus viszont kérte a híveket, hogy a megszokott gyakorlatok helyett, az állás kapjon a szentliturgián domináns szerepet.” A keleti ember a testtartásával is kifejezi a hithez való viszonyát.” (Kiss 2016) Jelenleg Sajópálfalán némi zavarodottság van a hívek között, mert nem tudják mikor, mit csináljanak. A szentliturgia alkalmával ez észrevehető, és az idős beteg hívektől az állás nehezen várható el, mivel sok az idős ember a templomban, akiknek ez a mozgásforma nehezebbre esik. Inkább a közösséggel együtt végrehajtja az új szokásokat, mintsem hogy szóvá tenné, és ezáltal kinézzé válna. Mintegy néma konfliktusként realizálódik.

²⁷ Debrecen székhellyel megalapították a Metropolitai Egyházat, saját jogokkal és kötelezettségekkel a keleti egyház törvényei szerint. Ez is mutatja, hogy létszámában is növekedés tapasztalható a görögkatolikus egyházon belül. Korábban csak egy püspökség volt. Régen metropolitákról csak az ortodox vallásnál lehetett hallani. (Hajdúdorogi egyházmegye Juhász Éva 2015) http://www.gorogkatolikus.hu/?muv=hir&hir_id=3787 Utolsó letöltés ideje: 2016.03.08

A monostorba a közeljövőben érkező apácák is a keletiességet sugallják, szigorú keretek között fognak élni a monostor falai között, kizárólag a liturgiát látogathatják. A településen élőkkel nem érintkezhetnek, holott az itt élők azt hitték, hogy az apácák majd segítenek a település életében és segítséget nyújtanak az idős és elesett embereknek, valamint a betegeknek.²⁸

A szakrális terek behálózzák a települést. Központban van a parókia és a zarándokház, tőle nem messze a templom, monostor együttese. A Mária úttal egy szakrális központtá teszik a települést.

Sajópálfaláról az utóbbi évtizedekben hét ember indult papi pályára. Három már felszentelt görög pap és három fiatal jelenleg is tanul.

Közülük két fő eredetileg római katolikus felekezetű volt. A környék görögkatolikus papjainak nagy része is sajópálfalai felmenőkkel rendelkezik, vagy a településről nőtt.

V.5. Vallási konfliktusok a településen

Az identitás konfliktusok mentén nyer teret és vezérli az egyént. A vallási identitás egyéni és csoporton belüli meghatározódása számos konfliktushoz vezetett Sajópálfalán is, melyek ismertetése elengedhetetlen, ugyanis ezek mentén rendeződik az identitás.

Mivel egyetlen templom található a faluban, a római katolikusok is itt tartják a miséjüket. A kapcsolat már a 60-as években sem volt felhőtlen, amikor egy fiatal lelkész került Sajóvámosra, aki egyik szentbeszédében kitért arra, hogy a görögkatolikus vallás egy időre elszakadt a pápától majd újra visszatért.

A sajópálfalai görögkatolikusok, akik jártak a római misére is, (amely minden harmadik vasárnap volt a görög templomban) ezt úgy értelmezték, hogy a görögkatolikusok „szakadárok voltak.”

A következő római misére bezárták a templomot a pap és a hívek előtt. A római hívek a Himnusz eléneklése után hazamentek. A görögkatolikusok körében, olyan szóbeszéd járta, hogy „a római pap római templomot akar a görög templomból csinálni.” A vallási identitás ebben a konfliktusban realizálódott a közösség számára. Ugyanis, összefogott a görög- katolikusok közössége és saját vallási identitásának védelme érdekében lépéseket tett. Elhatárolódott a római katolikusoktól, a csoport ezzel jelezte különállóságát és

²⁸ „Anasztázia nővér a pálfalai monostor felépüléséig továbbra is jelölttársnőivel együtt a dámóci Krisztus Feltámadásáról elnevezett monostorban lakik” (Magyar Kurir 2014)

<http://www.magyarurir.hu/hirek/gorogkatolikus-orokfogadalom> utolsó letöltés ideje:2016 03. 08.

határait. A görögkatolikus képviselő testület és az akkori lelkész elhelyeztette a községből a fiatal papot. A 80-as években újra idehelyezték a lelkészt, aki soha nem látott népszerűségnek örvendett a gyerekek és a fiatalok között.

Ez az időszak konfliktusmentesen telt egészen a 90-es évek végéig. Ennek egyik magyarázata a lelkész személyiségében rejlik. Másrészt ekkoriban erős közeledés mutatkozott a Magyarországon domináns római egyházhoz a görögök részéről. Az akkori parókus is ezt képviselte. A következő időszakban az új parókus már más szervezőelvek mentén gondolkodott.

Nagyon szerette volna, ha a vegyes házasságokban élők is a görögkatolikus vallást követik családjaikkal. Több család is átváltott ebben az időben, és mind a mai napig erős vallási identitás jellemzi ezeknek a családoknak a tagjait.

Ekkor ismét ellentét jelentkezett a két felekezet között. A délelőtti római mise után a görög pap még a kelyhet is kiöblítette, mielőtt a görög liturgián használta volna. Más verzió szerint egy római katolikus segítő megfogta a kelyhet, mert el szerette volna tenni, amikor ezt a görög pap meglátta megszentelte és megáldotta a kelyhet, ugyanis azt rajta kívül senki nem érintheti meg, főleg nem egy más felekezetű. (Vinter 2016) Ezekben az időkben volt ugyan közeledés a két egyház között, de az ilyen dolgok rontották a kapcsolatot. Ekkor a falu részt vett egy olyan mozgalomban, amely közelebb hozta a két felekezetet és felrázta a sajjópfalvai hívőket, mely Cursillo²⁹ néven vált ismertté. Itt felekezeti hovatartozás nélkül bárki részt vehetett a három napos lelki gyakorlaton, mely Máriaipócson volt és a legtöbben megújult hittel tértek haza.

Nagyon jó szervező volt a parókus, az egyház gazdasági életét is fellendítette, az ő idejében hozták helyre a zarándokházat, és megkezdődött a Monostor építése. Ekkor már lehetett érzékelni az egyház visszanyúlását a keleti gyökerekhez. Az identitás erősítése és a történelmi egyházak térvesztése miatt volt erre szükség, a kiüresedés megakadályozására és valami plusz nyújtására. Az egyházvezetésben is ekkor alakul a Miskolci Görögkatolikus Exarchátus.

A monostor helyének kijelölése is némi értetlenséget váltott ki a helyiekből. Ugyanis a régi temető dombján épült, ahol sírok voltak. Az egyháznak volt egy földterülete, mindenki azt gondolta, hogy oda építik, mert az a telek egy szép dombon található. Sok ember nemtetszését fejezte ki az új hely miatt, mert alatta volt a régi temető, de a templom közelsége és egyes településeken élő emberek érdeke azt kívánta meg, hogy a régi temetőre épüljön meg a

²⁹ „A spanyol eredetű „cursillo” szó jelentése:rövid tanfolyam a kereszténységről.” (2013) <http://www.egricursillo.hu/index.php/miacursillo> Utolsó letöltés ideje: 2016.03.22

monostor, így a szakrális térből sem lóg ki a jelenlegi objektum. Egy helyi gazdálkodó a monostor eredeti helyét saját céljaira akarta felhasználni, ezért földcserét ajánlott fel az egyháznak, így került a temetődombra a Monostor. A konfliktus megoldódott, mert a Monostor szépen látható a templomdomb mögött.

A jelenlegi parókus, aki két éve került a településre folytatja a megkezdett munkát, de más rendezőelvek szerint. Erősebb kapcsolatot épít ki a római katolikusokkal. Észrevehetően konszenzusra jutott a két felekezet.

Két irányban építkeznek, egyrészt a keleties elemeket építi vissza, másrészt a római katolikusokat is meg akarja nyerni magának, hogy erős legyen a saját tábora. Ez az új politika átmenetileg sikeresnek tűnik, mert korábban nem volt ilyen erős az egyetértés a két felekezet között. Viszont a keleties elemek beépítése vegyes megítélés alá esik a lakosság részéről.

Ezekből a konfliktusokból leszűrhetőek a helyi görögkatolikus identitásnak a különféle helyzetekben megmutatkozó, saját különállóságát jelző attitűdjei, amelyek minden esetben arra engednek következtetni, hogy itt egy homogén zárt közösséggel állunk szemben, mely az újításokat fenntartással fogadja, és a konfliktushelyzetekben bizonyítja összetartását.

VI. A jelenlegi helyzetkép

Jelenleg a település lakossága 758 fő. 2011-ben 744 fő volt, ez egy kis emelkedést mutat. A görögkatolikusok száma 219 fő, 272 római és 65 református mellett, viszont 154 fő nem válaszolt, és 5 ateista is volt a településen. (Vinter 2016)

Ha megkérdezzük a két éve idekerült új parókust, akkor átfogó képet kapunk Sajópálfala vallási életéről, mely országos átlagban is magasabb vallásosságot mutat. *„Akik idejönnek a magyar átlagnál sokkal erősebb vallásosságot tapasztalnak, erősebben tartják a vallásos szokásokat.* (Kiss 2016) Az országos átlag feletti vallásosság is arra enged következtetni, hogy itt a globalizáció nehezebben tudja kikezdeni az értékendét, a település a szívóhatásnak ellenáll, olyan adaptációs formákat fejleszt ki, ami konzervál helyi szinten.

A keleties elemek térhódítása miatt, az emberek ellentétes dolgokat tapasztalnak a vallás területén a településen.

Ezért egy átmeneti zavar keletkezik, pl. a böjt terén: miután a közösség régi parókusától azt hallották az emberek, hogy nagyobb bűn az ételt kidobni, mint megenni, ha egy ember a rossz szokásaitól megválik, azzal is lehet böjtlőni. *„Ezt tanultuk az előző paptól, jelenleg változtak az elvárások, most mit csináljunk?”* (Simárszkiné 2016) Most teljes böjti fegyelmet kért a jelenlegi parókus. Teljes paradoxon. Nem tudják a hívek mit tegyenek, ugyanis az eddigi megszokott enyhébb fogyasztói társadalombarát böjtöt a keleti fegyelem szerint lenne kívánatos tartani, ennek nehéz eleget tenni, ugyanis a fogyasztói társadalom mást vár el tőlük. A legutóbbi falunap is a böjti fegyelem körüli viták hevében telt a településen.

Mi is volt a konfliktus, amelyektől egyáltalán nem mentes a község. *„Éppen Keresztelő Szent János feje vétele napján, augusztus 29-én volt a falunap. Az önkormányzat húst akart főzni, én mondtam, hogy akkor én kimaradok, ha hús lesz. Erre egy kicsit megsértődtek a testület tagjai.”* (Kiss 2016)

A böjt körüli konfliktusra is rávilágított a lelkész, amely abból adódott, hogy húst akartak főzni a falunapon. Egy szigorú böjti napon ez vezetett kisebb nézeteltéréshez, melyben többen azt hangoztatták a faluban, hogy „ha nem lesz hús, ők nem fognak jóllakni”. Ezt főként olyanok mondták, akik már jobban kiszakadtak a böjti hagyományokból. A fogyasztói társadalom elvárásai összeegyeztethetetlenek a böjttel. Ez jelen esetben is konfliktus forrásként realizálódik. *„Augusztus 29-én nem eszünk húst, az egy bűnbánati nap, bűnbánati ünnep.”* (Kiss 2016)

A falunapon kisebb csoportok üstben főztek külön húsos ételt, viszont az egyház és a falu egy része böjtös ételekre buzdított, amelyet el is készítettek. Ebben a kérdésben kettéoszlott a falu lakossága. A vallási identitásuk sokaknak realizálódott a konfliktushelyzetben is. A görög katolikusoknál az volt a szokás, hogy hétfőn, szerdán és pénteken böjtöltek. Az idősek közül ezt mind a mai napig néhányan tartják is, de az új keleties böjti fegyelem minden templomba járótól még szigorúbb böjtöt követel meg. A pap prédikációjában is kérte a híveket, hogy a nagyböjt kezdetén, hétfőn³⁰ gyümölcsön kívül semmilyen más táplálékot ne vegyenek magukhoz. A globális társadalom ezt nem veszi figyelembe, a menzákon, a munkahelyen nem lehet böjtlőni. A sajpálfalai pap most legutóbb disznóvágást rendezett, melyre meghívta a falu lakosságát, de az időpontot úgy határozta meg, hogy keddi napra tette a disznótort. Ügyelt arra, nehogy véletlenül böjti napra essen az esemény. Ezzel is a böjt fontosságára akarta felhívni a figyelmet, valamint ellensúlyozni

³⁰ A görög katolikusoknál a nagyböjt kezdete vajhagyó vasárnap utáni, hamvazó szerda előtti hétfő, amely szigorú böjti nap. (Kisfalusi 1995:180)

szerette volna a falunapon történeteket. A település fiatalabb lakói megszoktak egy lazább böjti fegyelmet, amely jobban összeegyeztethető volt a mai világgéppel.

Egy másik dolog is hallható volt a böjttel kapcsolatos események folyamán. Az önkormányzat és az óvoda a karácsony előtti pénteken szeretetebédre hívta a dolgozóit és az óvodás gyerekek szüleit, amelyen rántott hús volt a menü. A parókus felesége kapott rántott sajtot, a pénteki böjtre való tekintettel. Rajta kívül mindenki húst fogyasztott, pedig mások is szerettek volna péntek lévén húsnélküli táplálékot magukhoz venni, de erre nem terjedt ki a figyelem.

Mi lehetett ennek az oka? Mint láthatjuk az előzmények között szerepelt az önkormányzat és a pap közötti böjti nézeteltérés, és ez generálta azt a helyzetet, hogy az önkormányzat nem szolgált fel hústételt a pap feleségének. Vagy külön kérte a pap felesége, hogy neki ne szolgáljanak fel húst? Lássuk mi is történt: Az önkormányzatnál előre jelezték, hogy böjti nap lévén nem eszik húsos ételt a papnak a felesége. Másnak erre nem volt lehetősége, Sajópálfalán mind a mai napig a legnagyobb tisztelet a papot és feleségét övezi. Az lett volna a helyes, ha másnak is felajánlják a hús nélküli ételt.

VII. Összefoglalás

Sajópálfalán a görögkatolikus egyház az egyetlen intézmény, amely kulturális identitásképző erővel bír. Csak jelenlegi formájában segíti elő a közösség zártságát. A ruszin öntudat nincs meg, tehát csak a valláson keresztül realizálódnak a ruszin szokások. A településen kizárólag a vallási identitás lelhető fel, valamint a származástudat megléte. A ruszin nyelv elveszett, magyarrá vált a település.

A lakosság egyöntetűen tisztában van azzal, hogy az ősei nem magyar származásúak, de származásuk eredetét homály fedi, mert nem teljesen érzik magukat ruszinnak, bizonytalanok és az ősök nyelvhasználatát is tótként emlegetik.

Ma, ha a település idős lakóit megkérdezzük, hogy milyen szláv nyelven beszéltek az ősök, azt válaszolják: tótul. Nem tudják magukat hová sorolni, mert nyelvük se nem ruszin, se nem szlovák. Ne felejtjük el, hogy régen minden szláv nyelvűt tót gyűjtőnévvel kategorizáltak, úgyhogy csak a vallást tekinthetjük a besorolásnál mérvadónak.

Kijelenthetjük, hogy a falu lakossága ruszin származású, de ez a társadalmi emlékezetben már nem realizálódik, hanem az elmúlt száz év torz ideológiáinak a nyomát viseli magán, amely az itt lakó emberek identitásának részben a megváltozásához, elbizonytalanodáshoz vezetett. Sajópálfala az identitástudat két szintjével képez kizárólag különállóságot.

Sokan megtartották identitásukat, de csak a valláson keresztül. Kevesen váltak gyökértelemmé, ezért még ebben a káoszban is meg tudták tartani az egységet. A görög-katolikus hagyományok megtartása árulkodik főként erről. Az emberek vallásosságán keresztül sok minden megmarad, amely még halványan élteti a ruszin identitást, amit sokszor összemosnak a tóttal, és hozzá kapcsolódik a visszatanulás folyamata.

Az interjúkból és az itt lakók szavaiból is kiderül, ide-oda billeg a kategorizáció, egyszer ruszinokról, máskor tótokról beszélnek, de a görögkatolikus vallási identitás töretlen a településen. Nehezen tudják az emberek besorolni magukat.

A tudás, amely náluk a ruszinokról létezik, érezhetően visszatanult, de a szokások ősiek, melyek puhultak az utóbbi időben, és most a keletre fordulás fogadása vegyes érzelmeket táplál.

A jelenlegi ruszin önkormányzat sem tudja egyelőre teljesen betölteni funkcióját, mert az emberek alig azonosulnak a ruszin öntudattal, ellenben tótként nevezik meg magukat, de egységesen mindenki magyarnak vallja magát és mellette néhányan ruszinnak. Ez kevert identitásra vall, ez a származástudattal hozható összefüggésbe.

A faluban teljességgel fellelhetők a ruszin görögkatolikus hagyományok. A hitélet erősen összeköti a közösséget. Az emberek osztoznak a közös identitáson. Látható az is, hogy a görögkatolikuság kisebbségbe került a településen, de a római katolikus hívek közül integrációjuk révén sokan átvették a görögkatolikusok szokásvilágát. Ha nincs római mise, akkor tele van a görög liturgia hívekkel és itt részesednek a görögkatolikus kulturális identitásból, mellyel sokan azonosulnak is. Hiába van kevesebb görögkatolikus, a rómaiak pótolják a hiányt. Még a református beköltözők is látogatják a görögkatolikus liturgiát. A templom ünnepnapokon és vasárnap megtelik hívekkel. Már említésre került, hogy többen is felekezetet váltottak. Ezért a görögkatolikus dominancia érezhető minden szinten.

Az előző évtizedek vallási konfliktusai, úgy tűnik, megszűnőben vannak. De ez mindig szituációfüggő, az adott pap személyiségétől, irányultságától függ.

Viszont a keletre tolódás folyamatait a lakosság vegyes érzelmekkel fogadja. Ez több konfliktus forrása is lehet a közeljövőben.

Az emberek az átmeneti zavarodottság állapotában nem tudják, hogy mit hogyan csináljanak, az eddig megszokott ritmus felborult. A ruszinság és a keletre tolódás együttesen okoz elbizonytalanodást a település lakói között. Nem teljesen értik a folyamatokat, amelyek felülről vezéreltek.

Nehéz meggyőzni az embereket arról is, hogy itt ruszinok élnek. Nehezen tudnak azonosulni vele, de az interjúban azért az idegenhonosság ténye mindenütt nyomon követhető. Nehéz helyzetbe hozzák ezek a situációk a kutatót, mert ez a helyzet teljes paradoxonként jelenik meg: hiába ruszinok mégsem tartják magukat ruszinnak.

Hogy miként is realizálódik a ruszin öntudat? Az iskolai végzettségtől is függ, a társadalmi emlékezet és a visszatanulás kettőssége érződik az interjúalanyok szavaiban. Az ezekből összekovácsolódott identitáselemek adják a jelenlegi identitását az egyénnek, amely a folytonosságból gyökerezik, és a mai hatásokkal együtt egy másfajta minőségben a jelen és az elmúlt évtizedek minden változását magában hordozva, a visszatanult elemekkel kibővülve egy újfajta minőségben csapódik le. Ennek a neve identitásválság lehetne, de a vallás rendet teremt a káoszban és identitás feletti képességekkel irányítja a közösség mindennapjait, miközben saját maga áll az identitás helyén, vallási identitásként.

Összességében el lehet mondani, hogy a ruszin identitás csak a vallási hagyományok gyakorlatában érhető tetten a lakosság körében. Ezek az egyházi hagyományok viszont változóban vannak és a régi gyakorlatok módosulása tapasztalható. A közösség azért is ilyen erős ezen a településen, mert a rokonsági kapcsolatok működőképeseek, a falu összességében krízishelyzetekben. Azért maradt meg a zárt közösség, mert a rokonság és a vallás megtartóerővel bír és zárttá, egyedivé teszi ezt a települést. Az egyén organikus szolidaritás által is kapcsolódik a közösséghez. A fentebb említett vallási endogámia tartotta meg homogén közösségként a települést, amelyben a görögkatolikus vallási identitás olyan erőssé vált, hogy a más vallásúakat, beköltözőket is integrálja. Emellett a nagyfokú szorgalom is jelen van.

Itt mindig szegény volt a dologkerülés. A tsz-ben munkaegységre dolgozó lakosság is egymás ellen törtetett a munkáért, a bérezés nem számított csak a teljesítmény. A teljesítményorientált világgép mind a mai napig megmaradt a lakosság döntő többségénél

Az újonnan beköltözők gyanakvó méregetése is helyi specifikus sajátosság. Hiába levegőnek nézik az „idegent” mégis tudnak minden lépéséről, mozdulatáról, és az alábbiakban leírt módon működik csak az integráció.

A közösség összetartozásának tanúbizonyosságát jelzi az a tény is, hogy ha az újonnan beköltözött felveszi a sajpófalai szokásokat, templomba jár, akkor a közösség hamar befogadja és tud azonosulni, ha nem, liminális perememberként tud csak élni a faluban. Sokkal gyakoribb példa a beilleszkedés. Az egyház jelenti a kapcsolódási pontot. Az önkormányzat és a ruszin önkormányzat is kapcsolódott az egyházhoz abban a reményben, hogy ez által nagyobb támogatottságot fognak élvezni a településen, de ez egyelőre nem látszik, mint ahogy a keleti elemek sikere sem. Ezek a törekvések mind felülről vezéreltek, ezért helyi szinten az emberek csak elszenvetői a folyamatoknak.

Az a törekvés, amely a görögkatolikus ruszin iskola beindítását szorgalmazta, nem talált támogatókra. A közösség gyermekei helyben szocializálódhattak volna. Az identitásépítés sikeresebb lehetne, és az elvándorlás is megállhatna, amely még mind a mai napig nem öltött olyan méreteket, mint a szomszédos településeken.

A helyi identitás, a vallás és a rokonság együttesen fékezi az elvándorlás jelenségét. Többen, akik elköltöztek a településről visszajöttek, (annak ellenére, hogy nincs iskola a faluban), mert nem tudtak új lakhelyükre beilleszkedni.

A gyerekek három különböző településen tanulnak megosztva, ami szétzilálja a közösséget. Ezért az iskola, az egyház és a ruszin önkormányzat együttes erejére támaszkodva, stratégiai lépéseket kidolgozva, a helyi értékek figyelembe vételével erős, helyben maradó és élni tudó emberek közösségét tudná kialakítani, akik tetterre készek és nem vágyanak el innen. Jelenleg ez a megtartó erő kizárólag a görögkatolikus vallás.

A falu már jelenleg is zarándokhely, épülő monostorral, kegytemplommal és zarándokházzal rendelkezik. Sajpófalva a görögkatolikus vallás központjaként funkcionált mindig is a környéken. Egyfajta szakrális tájként működik, tehát a vallásosság és a görög-katolikus nép viszonyát a szakrális tájban is felismerhetjük.

Már felismerték annak fontosságát (de sajnos kivitelezni még nem tudják, pedig a jelentősége óriási lehetne) hogy a közösség is profitáljon a ruszin eredetből. Lásd a csíksomlyói búcsú, vagy Medjugorje példáját. A település vezetői és a ruszin önkormányzat nem elég erős ahhoz, hogy kiaknázza ezeket a lehetőségeket. Egyedül a görögkatolikus egyház érdeme a vallási identitás fenntartása és ismertté tétele. Ugyan a ruszin búcsú bevezetésével a ruszin önkormányzat próbál az egyház segítségével teret nyerni, de a helyi lakosság nem azonosult ezzel a törekvéssel. Hiába van meg a

származás tudat, a görögkatolikus vallási identitás nem tartalmazza a ruszin öntudatot. Pedig ezek a rendezvények a közösség jólétét biztosítani tudnák, pl. a helyi termékek értékesítése a zarándokoknak és a ruszin népművészeti folklorisztikus hagyományok. Fontos lenne a tájház rendbe tétele. Az önkormányzat ugyanis megvásárolt a falu központi részén egy színes tükrös házat tíz évvel ezelőtt, de ez azóta sem tölti be a funkcióját, az állaga évről-évre romlik, pedig a falu ékszerdobozza lehetne, ha helyre hoznák az épületet.

A megvalósított kutatás hipotézise csak részben igazolódott be. A településen létezik a vallási identitás, mely a helyi kultúra része, de nincs kialakulóban egy újfajta ruszin görögkatolikus identitás, mert az emberek nem azonosulnak vele. Vallási téren a visszatanítás folyamatban van, de a lakosság a keleti elemeket túl szigorúnak tartja, a lazább globális kapitalista világhoz közelebb álló, eddig bevett gyakorlatokat részesítik előnyben az újjal szemben. Tehát egyedül a település múltjában realizálódott szokásvilág az irányadó az emberek identitásának alakulásában. Ami „új” az elutasításra kerül.

A ruszin identitás is csak a visszatanulás által jelent keveseknek valamit. Mindenki magyarnak vallja magát a településen, mellette jelenik meg a ruszin vagy roma identitás. Viszont a fentebb is megemlített beköltözés ténye élő emlékezet, de az önidentifikáció és az ősi nyelv megnevezése tót. A jelenlegi lakosság 70%-a őslakos valamilyen ágon a településen, úgyhogy allochtonnak tekinthető. A lokális és szakrális térhez való ragaszkodás és a rokonsági hálózat mélyen behatárolja az itt élők mindennapjait. Ehhez tartozik még a szorgalom és az állhatatos munka, mindez egyaránt jellemző az itt lakók mentalitására. Még a messziről beköltözött közmunkást is képes integrálni ez a láthatatlan erő.

Ez az összetartás - amely más településekre már nem jellemző - egyének feletti, és a globális kapitalista világban is fenntart egy mechanikus szolidaritást, melyet a valláson át realizálódó identitással együtt teljes joggal nevezhetünk egy egyedi település specifikus mikroidentitásának, egy egyedülálló jelenségnek. Ez teszi mássá, a környezetétől eltérővé ezt a települést. Aki sajópálfalai, az osztozik a közösségével ezen az identitáson.

Irodalom

- A Sajópálfalai Görög Katolikus Egyházközség weblapja <http://www.sajopalfalagorkat.borsodweb.hu/>(Utolsó letöltés ideje:2016.02.07)
- A. GERGELY András - GELSEI Gergő-GERGELY Vera – HORVÁTH Vera: *Nemzeti és etnikai kisebbségek*. Hozzáférés: http://mek.oszk.hu/03400/03477/pdf/6_etnikai.pdf (Utolsó letöltés ideje: 2016.01.23.)
- Bartha Elek (1984.): Etnikai különbségek és a vallások integráló ereje. In: KUNT Ernő-SZABADFALVI József-VIGA Gyula (szerk.): *Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon*. Miskolc: HERMAN OTTÓ MÚZEUM
- BARTHA Elek (1999): *Görög katolikus ünnepeink szokásvilága*. Debrecen
- BARTHA Elek (2006): *Nemzeti, vallási és hagyományos gazdálkodási terek szellemi öröksége I. Vallási terek szellemi öröksége*. Kiadta a Bölcsész Konzorcium. Hozzáférés:<http://mek.oszk.hu/05100/05164/05164.pdf>(Utolsó letöltés ideje:2016-04-14)
- BICZÓ, Gábor (2004): *Az Idegen*. Debrecen: CSOKONAI KIADÓ 56, 97. old
- BINDORFFER Györgyi (2001): *Kettős identitás. Etnikai és nemzeti azonosságtudat Dunabogdányban*. Budapest: ÚJ MANDÁTUM KÖNYVKIADÓ 162-177. old. Hozzáférés: MTA kisebbségkutató intézet <http://mek.oszk.hu/03600/03649/03649.pdf>
- BOROVSKY Samu (1909): *Borsod Vármegyétörténete*. Budapest
- CSEPELI György (1999): *Szociálpszichológia*. Budapest: OSIRIS KIADÓ
- Frederik BARTH (1996): *Régi és új problémák az etnicitás elemzésében*. Regio – Kisebbség, politika, társadalom 1996. 7. évf. 1. sz. Hozzáférés:http://epa.oszk.hu/00000/00036/00024/pdf/regio_EPA00036_1996_01.pdf(Utolsó letöltés időpontja: 2016 03 08)
- GÁL HALÁSZ Anna (2011): *Gyógyító Könnyek*. Kiadja: Sajópálfalai Görög Katolikus Egyházközség
- Geertz Clifford (2001): *Az értelmezés hatalma*. In.: FEJŐS Zoltán- SÁRKÁNY Mihály (szerk.): *Antropológiai írások. Második javított kiadás*. Budapest: OSIRIS KIADÓ
- GERGELY Jenő (1989): *Katolikus egyház, magyar társadalom 1890-1986. Prohászkatól Lékaig*. Pallasz Athéné könyvek
- HAJDU Imre-KOMJÁTHY Lajosné-MEZŐVÁRI Attiláné (2010): *Sajóvámos története*. Sajóvámos község önkormányzat
- HARMAT Árpád Péter (2013): *A doni katasztrófa évfordulója*. [61] Hozzáférés:http://tortenelemtanulas.blog.hu/2016/01/11/73_eve_volt_a_don_i_katasztrofa Utolsó letöltés: 2016.02.16

HATTINGER-KLEBASKÓ Gábor (1998): *Magyarországi ruszinok*. Budapest: KÖRTÁNC FÜZETEK

Herman Ottó Múzeum Évkönyve XLIII, Miskolc

Hozzáférés: <http://mek.oszk.hu/01600/01676/01676.htm> Utolsó letöltés ideje: 2016.01.30

ILYÉS Zoltán (2004): *Szórványkutatás, szórványértelmezés*. Megjegyzések a Kárpát-medence szórványközösségeinek társadalomtudományi vizsgálatához Magyar Tudomány, 2005/2
Hozzáférés: <http://www.matud.iif.hu/05feb/04.html> Utolsó letöltés ideje: 2016.01.23

JUHÁSZ Éva (2015): *Nagy öröm a görögkatolikus egyházban – beiktatták az első metropolitát*. Hajdúdorogi egyházmegye. Hozzáférés: http://www.gorogkatolikus.hu/?muv=hir&hir_id=3787 Utolsó letöltés ideje: 2016.03.08

KACSINKÓ Adrián Gábor (2012): *A hazai ruszinság története, különös tekintettel a csereháti ruszinokra*. Budapest

KAPITÁNY Ágnes - KAPITÁNY Gábor (2012): *Az ünnep mint emlékezés és az emlékezés mint ünnep* [1]. Kommunikáció, közvélemény, média 2012. 1-4 szám. Hozzáférés: http://communicatio.hu/jelkep/2012/1_4/kapitany_agnes_kapitany_gabor.htm Utolsó letöltés: 2016.02.29.

KARDOS Lili (Szerk.) (2013): *Kulturális identitás: A vallás szerepe Európában*. Szeged. Hozzáférés: http://www2.u-szeged.hu/irsi/docs/Kulturalis_identitas_final.pdf

KÁRPÁTI László (1985): *Egy borsodi ruszin énekeskönyv a 18. századból* In: SZABADFALVI József-VIGA Gyula (szerk.): *Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon II kiegészítő kötet*. Miskolc: HERMAN OTTÓ MÚZEUM

KEMÉNYFI Róbert (2002): *Az "etnicitás" fogalma és helye az etnikai térszerkezeti kutatásokban*. Kisebbség kutatás 2002. 2. szám. Hozzáférés: http://www.hhrf.org/kisebbségkutatás/kk_2002_02/cikk.php?id=1115

KEMÉNYFI Róbert (2004): *Földrajzi Szemlélet a Néprajztudományban*. DEBRECENI EGYETEM, KOSSUTH EGYETEMI KIADÓ KÉPVISELŐTESTÜLETE.

KISFALUSI János (1995): *Ünnepi népszokások a Keleti Egyházban*. Magánkiadás

KISS Tamás - CSATA Zsombor (2003): *Migrációs potenciál vizsgálatok Erdélyben. Erdélyi társadalom*. 1. évfolyam 2. szám. Hozzáférés: http://erdelyitarsadalom.adatbank.transindex.ro/pdfdok/et2_2k3_11_tanulmany_1.pdf

KOTICS József (2001): *Mások tekintetében*. Miskolci Egyetem. *A Kulturális és Vizuális Antropológia Tanszék Könyvei* 4.

- KOVÁCH Imre (2006): *Vidék és falukép a változó időben*. Szerkesztette: Kovách Imre, Csurgó Bernadett - Kiss László és Nagy Kalamász Ildikó. ARGUMENTUM KIADÓ. Hozzáférés: <http://mek.oszk.hu/12900/12989/12989.pdf> Utolsó letöltés ideje: 2015.11.24
- Magyar Kurir. Katolikus hírportál (2010): *A Szent Kereszt felmagasztalásának ünnepe*. Hozzáférés: <http://www.magyarkurir.hu/hirek/szent-kereszt-felmagasztalasanak-uennepe> Utolsó letöltés ideje: 2016.02.06
- Magyar Kurir. Katolikus hírportál (2013): *Országos ruszin búcsút tartottak Sajóálfalán*. Hozzáférés: <http://magyarkurir.hu/hazai/orszagos-ruszin-bucsut-tartottak-sajopalfalan> utolsó letöltés ideje: 2015.11.23.
- Magyar Kurir. Katolikus hírportál (2014): *Görögkatolikus örökfogadalom*. Hozzáférés: <http://www.magyarkurir.hu/hirek/gorogkatolikus-orokfogadalom> utolsó letöltés ideje: 2016 03. 08
- MOLNÁR Béla (1999): *Arnót története*. Önkormányzati Testület
- OLÁH Sándor (1993): Magyar görög katolikus „románok”. Vallási-etnikai feszültségek egy székely faluban a két világháború között. *Regio* 1993/2. Hozzáférés: http://adatbank.ro/html/alcim_pdf1499.pdf Utolsó letöltés ideje: 2016.01.30
- Örsi Julianna (1985): Exogám házasságok mint az asszimilálódás mutatói (Borsod megyei falvak házassági kapcsolatai). In: SZABADFALVI József-VIGA Gyula (szerk.): *Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon II kiegészítő kötet*. Miskolc, HERMAN OTTÓ MÚZEUM
- PANKUCSI Márta (2006): *Bevezetés a Szociológiába*. Miskolc, BÍBOR KIADÓ
- PILIPKÓ Erzsébet (2009): *Identitás és hit 2. A kárpátaljai magyar görög katolikusok identifikációs útjai*. Ungvár – Budapest: INTERMIX KIADÓ. Hozzáférés: <http://mek.oszk.hu/11000/11017/11017.pdf>
- Ruszin világ XIII. évfolyam 115. szám 13. old
- SASVÁRI László (1996): *Ruszin hagyományok görögkatolikuságunk néprajzában*.
- SIMON Zoltán (2005): „Azok románok...” Vallási és etnikus identitás egy középső nyárádmenti (egykori) görög katolikus közösségben.
- SZABÓ Irén (2004): „Álljunk illően, álljunk félelemmel!” Az állás, ülés és térdelés szokásai a magyarországi görög katolikus vallásgyakorlatban.
- SZÓNOCZKI János (2013): *A ruszinok első búcsúja sajóálfalán*. Repertórium2013/02 Hozzáférés: <http://nemzetisegek.hu/repertorium/2013/02/belivek-20-22.pdf> Utolsó letöltés ideje: 2016.03.07
- TAMÁS Edit (1996): *A szlovák-magyar-ruszin nyelvhatár a történelmi Zemplén és Ung megyében*. In: Az interetnikus kapcsolatok kutatásainak újabb eredményei (Mályi konferencia ruszin témájú előadásai) Budapest: ETNIKUM KIADÓ
- TARJÁN M Tamás: 1054. július 16. Egyházszakadás a katolikusok és ortodoxok között. *Rubicon*.

Hozzáférés:http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1054_julius_16_egyhazsakadas_a_katolikusok_es_ortodoxok_kozott/ Utolsó letöltés ideje: 2016-02-09

TRIER, Tom (Editor)(1999): *Focus Ont he Rusins*. The Danish Cultural Institute. Copenhagen.

TÓTH-BOGLÁR Katalin (2010): *Mi köze Andy Warholnak a ruszinokhoz?* 1-2. old. Hozzáférés:<http://www.nyest.hu/hirek/mi-koze-andy-warholnak-a-ruszinokhoz> Utolsó letöltés ideje 2016.02.04.

TRATHEN Kimberly (2008): *Food and My Environment: A Personal Account*. Hozzáférés <http://www.omertaa.org/archive/omertaa0041.pdf> Utolsó letöltés ideje:2016.02.01

UDVARI István (1992): *Ruszinok a 18. században*. 31. old. Nyíregyháza

UDVARI István (1995): *Tallózások ukrán ruszin és szlovák könyvek körében*. Nyíregyháza

VÉGHSEŐ Tamás: *A Hajdúdorogi Egyházmegye rövid története*. <http://www.gorogkatolikus.hu/?muv=egyhaztortenet&menupont=1> Utolsó letöltés ideje2015.11.24

Veres László (1984): Borsod megye etnikai arculatának változásai a 18. század első felében. In KUNT Ernő-SZABADFALVI József-VIGA Gyula (szerk.): *Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon*. Miskolc, HERMANN OTTÓ MÚZEUM

ZSÍROS Sándor (1993): *Felsőzsolca története*. Felsőzsolca: FELSŐZSOLCA NAGYKÖZSÉG

Zsirosné Jobbágy Mária – Zsiros Miron (1996): Ruszin szigetek Észak-Magyarországon In: HATTINGER-DR VIGA Gyula (szerk.): *Az interetnikus kapcsolatok kutatásainak újabb eredményei. Mályi konferencia ruszin témájú előadásai*, Mályi. Budapest:ETNIKUM KIADÓ